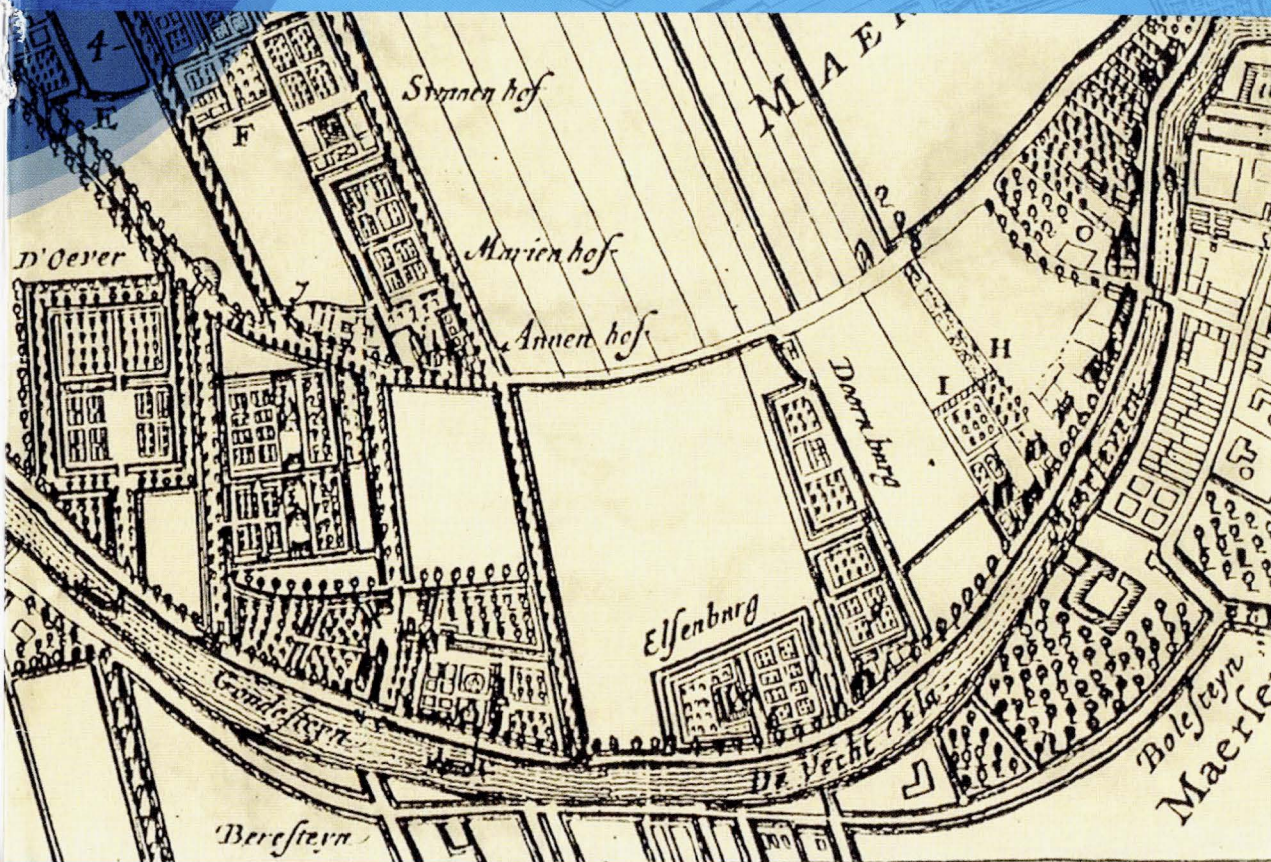

jaargang 45
nr. 4 - 2018

PERIODIEK

Historische Kring Maarssen

Met o.a.:

Adam van Lockhorst,
een wat onbekende
Heer van Slot Zuylen

Het werk bij
Maarsseveen

Een leven op, met
en voor Slot Zuylen

Naar erkend scharewillees

**Slagerij
Dorresteyn**
sinds 1882

Nassastraat 4
Tel. 0346 - 561219
Maarssen

**RADIO - T.V.
ELECTR. HUISHOUDELIJK**
+ VOORDEEL + VAKMANSCHAP
+ KWIEKE SERVICE

radio en t.v. speciaalzaak

elektron

Nassastraat 9-11,
3601 BA Maarssen
telefoon: 0346-562081

Bij ons is iedereen welkom
waar de fiets ook vandaan komt.

Nassastraat 99, Maarssen
Telefoon: 0346-760760

info@honigtweewielerspecialist.nl
www.honigtweewielerspecialist.nl

VOLG ONS OP FACEBOOK
WWW.FACEBOOK.COM/HONIGTWEEWIELERSPECIALIST

VAN VREDENDAAL & ZN

aannemersbedrijf restauratiewerken

anno 1911

Harmonieweg 1 3603 BN Maarssen

info@vanvredendaalenzn.nl 0346 561356
www.vanvredendaalenzn.nl 06 12 961 465

Opgericht op 11 september 1972, opgenomen in het verenigingsregister bij de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Utrecht en Omstreken onder nummer 301763120000.

Voor informatie en contact met HKM:

Website www.historischekringmaarsse.nl en
e-mail: secretaris@historischekringmaarsse.nl

Bestuur:

Michel van Schaik, voorzitter
Ron Moers, vicevoorzitter
Arie van Ginkel, secretaris
Postbus 90, 3600 AB Maarssen, tel.: 0346-564168,
e-mail: secretaris@historischekringmaarsse.nl
Ronald van Tongeren, penningmeester
Tineke Barneveld, Hans van Bommel, Henk Blaauw,
Bert de Ruiter, Jan Simonis, Ria Tijhuis.

Leden van verdienste:

drs. W. Smits (10-02-1994), mevr. A.P. van Haaften
(26-02-2015), mevr. R. Tijhuis (10-03-2016)

Ereleden:

Mevr. G.M. Willekes-van Putten (24-02-2000),
J.H. Sagel (22-02-2001), B. de Ruiter (21-02-2002),
Mevr. M.C. Hatzmann-Scheltema (23-02-2006), B. Visschedijk (26-02-2009), Mevr. A. Wolters-Dekkers (03-03-2011),
H. Blaauw (06-03-2014)

Redactie Periodiek:

Jan Simonis (voorzitter), Arjan van Weele (secretaris),
Piet Gentenaar, Nelleke Hendrikse, Bert de Ruiter,
Ria Tijhuis. Kopij zenden aan: Jan Simonis, e-mail:
bestuur4@historischekringmaarsse.nl Voor verkoop losse
nummers: Bert de Ruiter, N. Maesstraat 6, tel. 0346-563599

Lidmaatschap:

Het lidmaatschap kost € 14 per jaar. Opzeggen kan alleen
vóór het einde van het kalenderjaar. Voor meer informatie
en aanmelden als lid van de Kring zie de website of neem
contact op met Ronald van Tongeren, Wilhelminaweg 1a,
3603 CR Maarssen, tel.: 0346-556696,
e-mail: penningmeester@historischekringmaarsse.nl.
Eventuele stortingen op ons rekeningnummer
NL93INGB0002907376 t.n.v. Penningmeester HKM.

Vormgeving en productie:

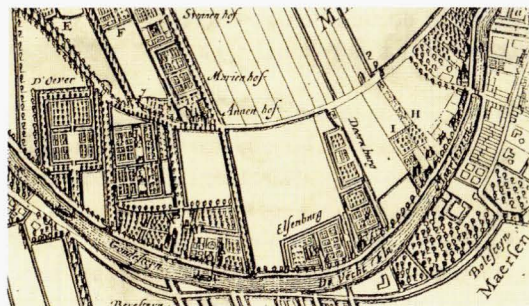
Topie Creatieve Communicatie, Wierden

Colofon en Inhoud	123
Kringnieuws	124
Het werk bij Maarsseveen	125
Adam van Lockhorst, een wat onbekende	
Heer van Slot Zuylen	132
Een leven op, met en voor Slot Zuylen	136
Kunst uit de Vechtstreek Deel 4	139
De wandeling van De Pijper in 1916,	
een terugblik Deel 5	144
Het dorpsbestuur van Maarssen in rumoerige tijden	
Deel 1	146
Tekening ingang Logement De Eenhoorn	154
Nieuwe boeken in de bibliotheek van de HKM	155
Uit de Oude Schoenendoos Deel 76	157

OP DE COVER

PERIODIEK

Een uitsnede van een kaart uit 1660 van "Een klein gedeelte van de Heerlijkheid van MAERSEVEEN"

Kringnieuws

Het overnemen van artikelen zonder toestemming van de redactie is verboden. De inhoud van de artikelen is voor verantwoording van de auteur. U kunt kopij voor het volgende nummer inleveren vóór 15 december 2018. De Historische Kring Maarssen heeft al het mogelijke gedaan om de eventuele rechthebbenden op beeld en/of tekst in dit Periodiek te achterhalen. Indien u meent aanspraak te kunnen maken op dergelijke rechten, verzoeken wij u contact op te nemen met het bestuur via de secretaris.

Data van lezingen

Donderdag 29 november 2018: Lezing van Marina Laméris over het Boeren Erfgoed.

Donderdag 17 januari 2019: Lezing van Ineke Strouken over Immaterieel erfgoed.

Donderdag 28 februari 2019: Jaarvergadering. Na de pauze geeft Hans van Bommel een lezing over de bevrijding in 1945.

Donderdag 18 april 2019: Lezing over de Nieuwe Hollandse Waterlinie.

Alle lezingen beginnen om 20.00 uur in de Open Hof.

Schenkingen

Van Jan de Kruif, penningmeester van de Heilig Hartkerk, ontvingen wij knipsels, kranten, boekjes en andere documenten over het katholiek kerkelijk leven in Maarssen.

Anneke de Zwart schonk ons uit de nalatenschap van haar man Arie vele documenten met betrekking tot de geschiedenis van Maarssen en Maarssebroek.

Hans Sagel schonk de Kring een groot aantal historische documenten over Maarssen.

Alle gevers hartelijk dank!

Blij met uw e-mailadres!

Van veel leden is het e-mailadres bij ons bekend, maar nog lang niet van alle leden. Dat is erg jammer, want wij kunnen veel kosten besparen als wij niet per post maar per e-mail berichten aan u kunnen sturen. Heeft u dit jaar het verzoek tot betaling van het lidmaatschap per post ontvangen, dan is uw e-mailadres nog niet bij ons bekend. Graag doen wij daarom de oproep uw e-mailadres

aan ons bekend te maken.

Stuur s.v.p. een e-mail aan de penningmeester van de HKM en noem daarin uw naam, woonadres en e-mailadres. Het e-mailadres van onze penningmeester is: rtongere@ziggo.nl Hartelijk dank voor uw medewerking.

Digitalisering van de periodieken

Wilt u oude periodieken nog eens raadplegen of zoeken in de periodieken op bepaalde onderwerpen? Ga dan naar onze website. Alle periodieken van de Kring (vanaf het eerste nummer van juni 1974, maar minus de laatste vijf jaar) staan in digitale vorm op de website van de Kring: www.historischekringmaarssen.nl Elk periodiek is met behulp van de zoekfunctie te doorzoeken. U vindt de gedigitaliseerde periodieken onder de knop 'Periodieken Archief'.

Oproep voor organisatie Open Monumenten Dagen

De historische kringen van Maarssen, Breukelen en Loenen organiseren elk jaar in samenwerking met de gemeente de Open Monumenten Dagen (OMD) in Stichtse Vecht. Onze Kring zoekt nu mensen die belangstelling hebben voor het organiseren van deze dagen in Maarssen en omgeving. De werkzaamheden vallen in de periode mei tot half september en omvatten onder andere: opstellen van het programma, opstellen van de subsidieaanvragen naar de gemeente, contacten met de eigenaren van de monumenten, het maken van teksten voor een programmaproject en een krantenpagina, het verzorgen van de publiciteit voor OMD, secretariële werkzaamheden, leiden van vergaderingen, overleg met gemeente en andere historische kringen, bezoek aan de open monumenten en surveillance op Open Monumenten Dag op de tweede zaterdag in september.

We hopen op veel reacties van belangstellenden, want wij zien de Open Monumenten Dagen als een kerntaak van de historische kring. Graag uw reacties aan onze secretaris Arie van Ginkel. Zijn e-mailadres is aginkel@ziggo.nl en zijn telefoonnummer 06 535 373 54. ●

Werk bij Maarsseveen en de Kringenwet

Auteur: Wally Smits

Wellicht dat de Nieuwe Hollandse Waterlinie (NHW), ons grootste en duurste monument, binnenkort in de Werelderfgoedlijst van de Unesco wordt opgenomen. Het aantal publicaties over de geschiedenis, het doel en de architectuur van dit fortencomplex is enorm.¹⁾ In Fort Vechten is een prachtig Waterliniemuseum gehuisvest, waar een mooi beeld gegeven wordt van het totale complex. Minder bekend is de impact die de NHW had op de lokale bevolking.

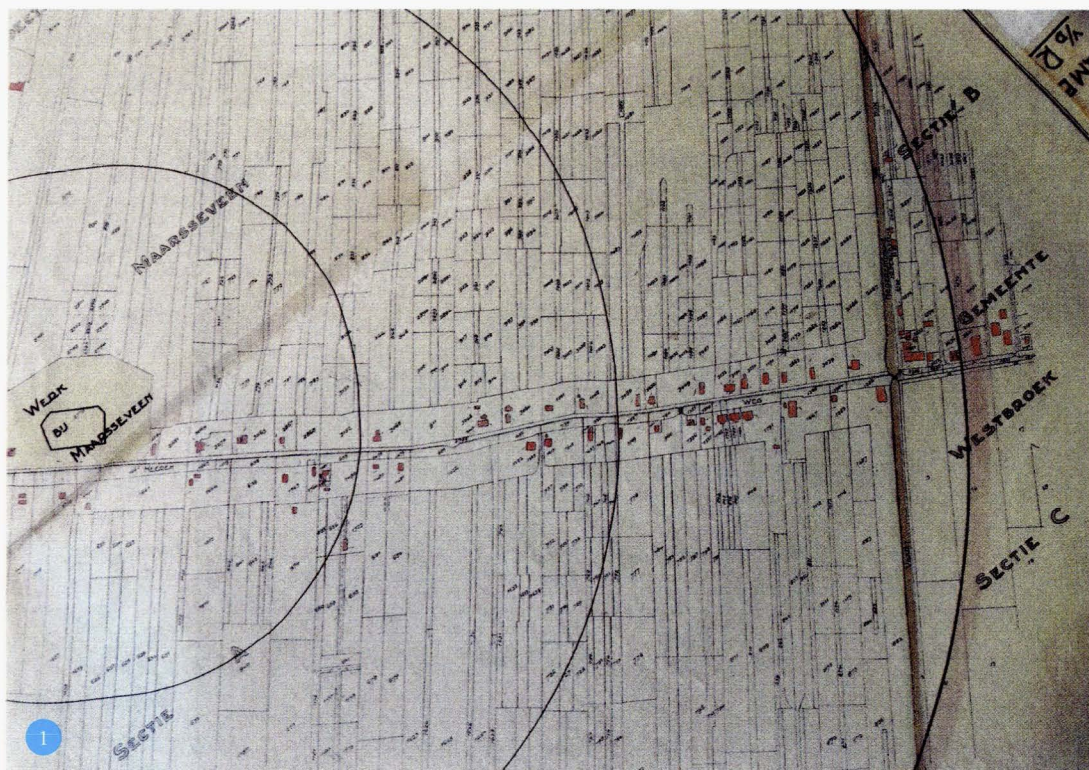
De Nieuwe Hollandse Waterlinie

Gedurende de 80-jarige oorlog en de eeuwen daarna had de Republiek baat gehad bij de zogenaamde Oude Hollandse Waterlinie die de beide

Hollanden door middel van inundaties redelijk beschermde. In het begin van de negentiende eeuw bestond de behoefte om deze Oude Hollandse Waterlinie naar het oosten op te schuiven. Dit idee kwam nota bene van de Franse keizer Napoleon, maar werd pas na zijn val en de vorming van het Koninkrijk der Nederlanden uitgevoerd. Vanaf 1814 was men druk doende om deze Nieuwe Hollandse Waterlinie, die nu ook de verdediging van de stad Utrecht door middel van 'fortificatiën' ging omvatten, tot stand te brengen. Sluitstuk van dit enorme project was het eenvoudige fort in Maarsseveen (Werk) dat in 1880 werd gebouwd.

De Kringenwet

Om de diverse forten te kunnen laten functioneren was het zaak dat er voor de artillerie een

De drie Verboden Kringen om fort Maarsseveen richting Utrecht. Detail. Bron: Het Utrechts Archief (HUA).

vrij schootsveld was. Dat betekende dat er in de nabije omgeving geen storende of permanente bebouwing mocht plaatsvinden. Mocht die er wel zijn, dan moest die bebouwing zodanig zijn dat ze bij naderend onheil in korte tijd kon worden afgebroken of desnoods verbrand. Om dit te regelen werd in 1814 de zogenaamde Kringenwet in werking gesteld. Aangezien deze nogal wat lacunes vertoonde, werd hij in 1853 vervangen door een nieuwe wet. Deze zou tot 1951 in werking blijven en werd toen opgeschort om in 1963 definitief opgeheven te worden. In Artikel 1 van de wet van 1853 wordt al duidelijk gemaakt wat gebouwd mag worden. *'Tusschen de buitengrenzen van vestingwerken en de lijnen, in deze wet verboden kringen genoemd, is het niet geoorloofd te bouwen, houtgewassen te planten of eenig werk te maken, dan voor zooverre zulks bij deze wet is toegestaan.'* Al naar gelang de klasse van het fort mocht er meer of minder gebouwd worden. Fort Maarsseveen viel onder Klasse 1 en dat was de strengste klasse, dus in principe mocht er niets gebouwd worden.²⁾ Mocht men door deze

bepalingen schade ondervinden, dan kon men aanspraak maken op schadevergoeding. Om ieder vestingwerk (deze term wordt gebruikt in de Kringenwet) waren drie 'verboden kringen' (zie afbeelding 1 op de vorige pagina):

- één op den afstand van driehonderd el, genaamd de kleine;
- één op den afstand van zes honderd el, genaamd de middelbare;
- één op den afstand van duizend el, genaamd de grote.

Hierna volgen vele artikelen waarin de bouwbeperkingen worden vermeld. In het kort komt het erop neer dat alles wat na toestemming gebouwd mocht worden, brandbaar moest zijn en snel opgeruimd moest kunnen worden. Een huis bijvoorbeeld moest van hout worden opgetrokken en mocht alleen een fundering van steen hebben tot maximaal '5 palmen' boven de grond, gemetselde stookplaatsen en dito schoorstenen (zie afbeelding 2). Om een en ander te coördineren werd een militair aangewezen met verstand van zaken, de zogenaamde *'eerst aanwezend ingenieur*

*Houten huis,
Herenweg 21
en 23. Foto:
Wally Smits.*

der genie', die in de negentiende eeuw in Naarden was gevestigd en daarna in Utrecht.

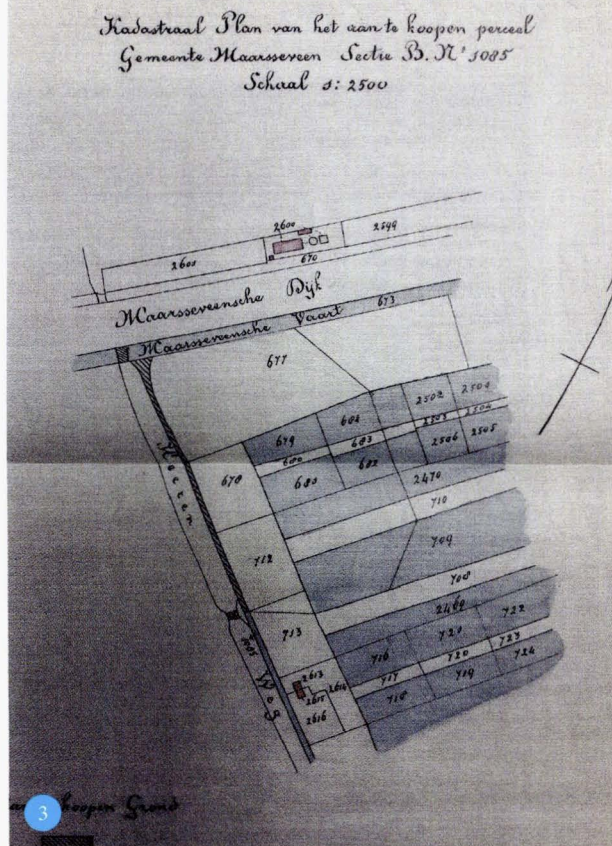
De bouw van het fort te Maarsseveen

Op 8 maart 1880 was er in het gemeentehuis van Maarsseveen een bijeenkomst waarbij belanghebbenden bezwaar konden aantekenen tegen het besluit om gronden aan te kopen voor de bouw van Fort Maarsseveen. Het was een bont gezelschap: een afvaardiging van Gedeputeerde Staten van Utrecht, bijgestaan door 'den Genie Commandant in de 2e stelling te Naarden' en de burgemeester van Maarsseveen. De commissie hield zitting en had zich goed voorbereid op eventuele vragen en bezwaren. Er was een plattegrond gemaakt van de te onteigenen gronden, waarbij in de tekst het onsympathieke 'onteigenen' vervangen was door 'aan te koop' en het wachten was op de belangstellenden en eventuele tegenstanders (zie afbeelding 3). Na korte tijd kon de aanwezige ambtenaar een schuine streep trekken door de bladzijde die gereserveerd was voor de bezwaren en simpelweg noteren: *'Er zijn geen bezwaren ingebracht.'* De bouw kon beginnen en werd in de loop van 1880 voltooid. Op 21 februari 1881 kon men in het Staatsblad nr. 28 zien dat het Werk bij Maarsseveen gerangschikt was onder de vestingwerken der eerste klasse.

Schietvereniging Seijffardt

Alvorens te kijken naar de beperkingen die de forten aan de inwoners binnen de kringen oplegden, moet eerst aandacht worden besteed aan de functie van dit fort. De Nieuwe Hollandse Waterlinie zou alleen in gebruik worden genomen als de staat van oorlog of - nog een stap verder - de staat van beleg zou worden afgekondigd. Tot die tijd was het motto eigenlijk afwachten en onderhouden, en af en toe oefenen. De vraag doemde eind negentiende eeuw op wie uiteindelijk het leger zouden vormen, dienstplichtigen of vrijwilligers?

Minister van Oorlog Seijffardt in het kabinet Van Tienhoven (1891-1894) was een groot voorstander van een volksleger dat gebaseerd was op plaatselijke schutterijen en een landweer. Van algemene dienstplicht moest hij weinig hebben. Dit en de grote bewondering hier in den lande voor

Kaart van 10 november 1879 van te onteigenen grond (de strook langs de Herenweg) voor de bouw van Fort Maarsseveen. Bron: Regionaal Historisch Centrum Vecht en Venen (RHCVV).

de Zuid-Afrikaanse boeren die zich tussen 1880 en 1902 in twee Boerenoorlogen te weer stelden tegen de oppermachtige Engelsen, zorgden ervoor dat er een hausse kwam in de oprichting van allerlei verenigingen die als doel hadden het volk voor te bereiden op een eventuele verdedigingsoorlog. Die was immers toch onontkoombaar na de Frans-Duitse oorlog van 1870-1871 waarbij het nota bene in Versailles uitgeroepen Duitse keizerrijk Frankrijk tot op het bot had vernederd. Allerlei schietverenigingen werden opgericht en genoemd naar Boeren-generaals zoals in Ouderkerk aan de Amstel de Schietvereniging Generaal Joubert (1900), in Abcoude de Schietvereniging Christiaan de Wet (1902) en in Loenen, na een aanvankelijke weigering van de burgemeester, de eveneens De Wet geheten schietvereniging. Het is zeker geen toeval dat het vak Lichamelijke Oef-

De Kleine Verboden Kring rond Fort Maarsseveen. Bron: HUA.

ning in 1890 een verplicht vak werd in het Lager Onderwijs en dat naar aanleiding van een door W.J. Hoytema voor de Nederlandse Bond voor Lichamelijke Oefening geschreven boek *'Op! Hollandsche jongens, naar Buiten'* de padvinderij werd opgericht. Ook Maarssen moest natuurlijk zijn eigen schietvereniging krijgen en welke locatie zou daarvoor geschikter zijn dan Fort Maarsseveen? Het lag er nutteloos bij, tot er een oorlog zou uitbreken, en die zou niet uitbreken

want we waren immers neutraal, en het talud aan de oostkant kon mooi dienen als kogelvanger.

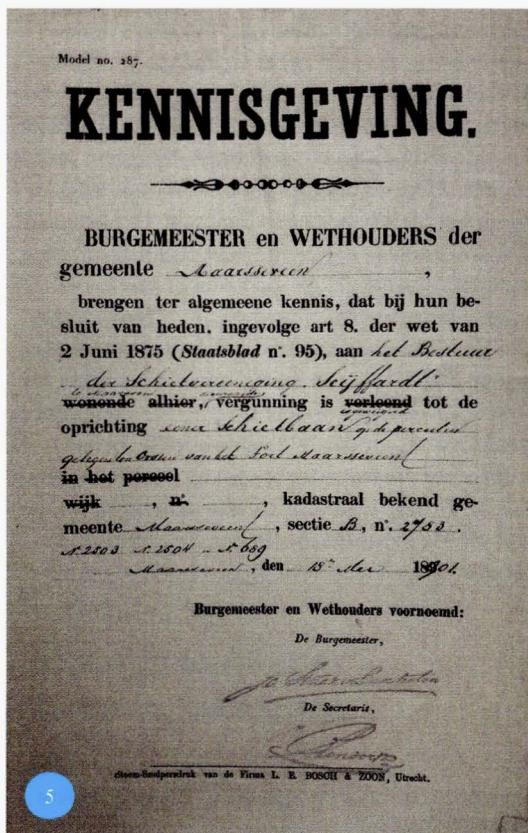
Voorzitter Frans Hendrik Knebel, oud-KNIL-militair, die woonde in het vroegere huis van Theo Scholten aan de Zandweg en secretaris Pieter Samuel Gerlings dienden bij de gemeente Maarsseveen een verzoek in tot oprichting van de schietvereniging die zij als hommage aan Seijffardt zijn naam hadden gegeven. De schietbaan zou komen te liggen aan de oostkant (achterkant) van het fort op de smalle kaveltjes (zie afbeelding 4). Er zou geschoten worden met geweren en revolvers van rijksmodel en met rijksmunitie. Zowel plaatselijke boeren als de Eerst Aanwezende Ingenieur tekenden bezwaar aan; de eersten omdat ze vreesden voor de melkkoeien en de tweede omdat de schietbaan 'zui-

ver gericht is op het Werk bij Maarsseveen'. De ingenieur protesteerde namens de bewoners en de militairen die *'aldaar werkzaam mochten worden gesteld'*. Burgemeester Strick van Linschoten ging om en weigerde op 18 mei 1901 de vergunning (zie afbeelding 5). Beide heren van de schietvereniging gingen echter in beroep bij de Raad van State en net als bij hun collega-schietvereniging in Loenen werd het besluit van de burgemeester vernietigd en mochten de schutters toch op hun smalle

perceel hun passie gaan uitoefenen, maar wel met beperkende voorwaarden. Zo moest achter de schietschijf een kogelvanger komen van 4 bij 4 meter, met daarachter een ijzeren plaat van 6,25 m². Er moesten zijschermen komen en er moest een mannetje staan op de Maarsseveense Vaardijk, want het schieten moest *'tijdelijk worden gestaakt zoodra dit door den bestuurder van enig rij- of voertuig ... wordt verlangd.'* Tot overmaat van ramp moest ook nog geschoten worden door een buis van 7 meter lang met een diameter van 0,4 m om te voorkomen dat opzij geschoten kon worden (zie afbeelding 6).³⁾ De loop van het geweer moest bovendien ook nog eens met een ketting vastgezet worden. Het zal de lezer niet verbazen dat hierna niets meer werd vernomen van deze schietvereniging.

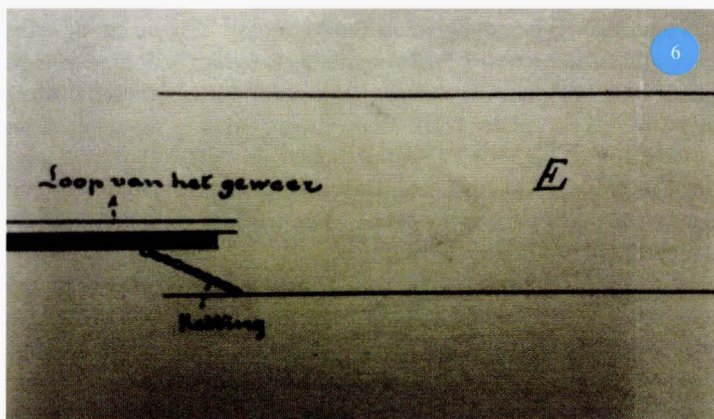
Toepassing Kringenwet

Op de afbeeldingen 1 en 4 kunnen we zien hoe de kringen liepen. Aangezien de meeste bebouwing aan de Herenweg lag en ligt, heb ik dat detail gekozen om een en ander te verduidelijken. De aanval van de vijand werd verwacht uit de richting van Tienhoven en daar was geen storende bebouwing te vinden, maar een kring is natuurlijk een kring, dus moest met name de bevolking van de Herenweg voor iedere verbouwing of nieuwbouw toestemming hebben van de Eerst Aanwezende Ingenieur. In de Maarsseveense Vaart (de weg) werd in de jaren dertig van de twintigste eeuw ter hoogte waar de Veendijk de Vaart raakt een betonnen versperring opgericht waarin in tijd van oorlog stalen balken geplaatst konden worden om voertuigen tegen te houden. Die versperring is inmiddels geamoveerd. Over de periode 1922-1938 hield de Eerst Aanwezende Ingenieur precies bij wat er in zijn traject van de Nieuwe Hollandse Waterlinie gebeurde. Ik beperk me hier tot de bouwaanvragen in de directe omgeving.⁴⁾ Vermoedelijk overlegden de inwoners eerst of iets mocht of niet, want er is in deze periode maar één afwijzende beschikking geweest.

De weigering van B en W van Maarsseveen van de vergunning aan schietvereniging Seijffardt. Bron: RHCVV.

E is een ijzeren buis van 7 meter lang met een middellijn van 0,40 meter waarin het geweer met een ketting moet worden vastgemaakt. Bron: RHCVV.

Die aanvraag was van A. van 't Veld die in de eerste kring woonde, recht tegenover het Fort. Hij wilde in 1922 een schuur bouwen van 8 bij 5 meter en een hoogte van 4,85 meter. Dat was toch iets te gortig. Een jaar later kreeg hij echter wel toestemming om een varkenshok met uitloop te bouwen van bescheidener afmeting. Het jaar 1922 was sowieso een opvallend jaar. Het had op zeker moment ontzettend gestormd en er was enorme schade aangericht. Aannemer J.R. Simonis, schilder Besamusca en aannemer G.S. Bos verdienden samen f 42.796,00 aan herstel van stormschade, herstellen van kappen op schoorstenen en luchtkokers, schilderwerk en voorzieningen aan de forten tussen Maarsseveen en Vreeswijk. Van bewoners van de Herenweg kwamen vele aanvragen tot herstel van de stormschade binnen. In datzelfde jaar vroeg J. Bouwmeester of hij een hooiberg mocht

ook de opmars van de radio-omroep en ook langs de Herenweg wilden de bewoners kunnen genieten van dit nieuwe medium. Daarvoor waren wel antennes nodig en ook hiervoor moest toestemming worden gevraagd. Het hele jaar 1931 was de buurt druk doende met het oprichten van deze antennes. Deze waren tussen de 8 en 10 meter hoog en werden met een koperdraad met het woonhuis verbonden. We kunnen zo nog wel even doorgaan met een opsomming van aanvragen. Een opvallende wil ik nog noemen en dat is de aanvraag van A.J. de Groot van 26 maart 1935 waarin hij voor het kadastrale perceel sectie A nr. 1145 (water) het volgende wil aanleggen:

- a. Een zwembassin van gewapend beton, lang 25 meter, breed 5 meter.
 - b. Een houten loopbrug ... op drie der wanden.
- Bij controle van het kadastrnummer bleek inder-

: *De bebouwing moest zodanig zijn dat ze bij naderend onheil*
:
: *in korte tijd kon worden afgebroken of desnoods verbrand.*

oprichten 'bekleed met planken'. De gebroeders H. en G. Verhoef kregen eind 1924 toestemming om een houten huis te bouwen van 10 meter lang, 8 meter breed en 6 meter hoog op een stenen voet van 0,5 meter en met stenen stookplaatsen. Deze hoogte was de norm, de breedte en hoogte van volgende bouwaanvragen varieerden vaak. Ook iedere afrastering moest worden aangevraagd. J. van Kouterik vroeg in december 1932 toestemming om een 1 meter hoge afsluiting van 100 meter te mogen maken met houten palen en puntdraad en daar een ligusterhaag langs te planten. Sterker nog: twee jaar eerder moest J. Post vergunning aanvragen voor het planten van slechts twaalf vruchtbomen. Toen G.A. van der Wurff toestemming vroeg en kreeg om maar liefst 2000 vruchtbomen en 4000 heesters te mogen planten, had dat wel tot gevolg dat die toestemming werd gegeven 'onder afstand doen van het schadevergoedingsrecht.'

Ook uit onverwachte hoek kwamen de aanvragen voor bouw of oprichting bij de ingenieur binnen. Wat te denken van de aanvraag van de PUEM om een houten paal te mogen plaatsen 'en daaraan elektrische geleidingen te plaatsen.' In die tijd begon

daad dat dit zwembassin in het zwembad van Van Ede lag. Menig Maarssenaar heeft in dit bad 'aan de hengel' zwemmen geleerd.

Bezwaren tegen de Kringenwet

De bewaking van het fort vond plaats door zogenoemde 'wachters'. Zij waren de ogen en oren van de Ingenieur en woonden naast het fort. Tussen 1922 en 1930 was dat Johannes Heijssen; vanaf 1930 werd dat Willem Gregorius Frijlink en vanaf 1936 Arnoldus Schoenmakers. Bij de laatste twee valt op dat de economische crisis van 1929 ook hier doorwerkte. Niet alleen bij deze, maar bij iedere andere functie die vermeld wordt, staat aangetekend dat de nieuwe werknemer op arbeidsovereenkomst is aangenomen.

De fortenlinie was vanaf 1870 al achterhaald. Het vijandelijke geschut met zijn getrokken loop en brisantgranaten kon vrij eenvoudig vanaf grotere afstand door de omwalling en muren heen schieten. In de jaren dertig was er binnen het leger al sprake van om de defensie verder op te schuiven naar het oosten, met name naar de Grebbelinie. Er werd voor de Nieuwe Hollandse Waterlinie

steeds minder geld uitgetrokken. Werd er in 1922 nog ruim f 42.796,00 uitgegeven aan de forten tussen Maarsseveen en Vreeswijk, in 1933 was dat nog slechts f 32.263,00 en in 1934 f 23.662,00. Veel geld werd gestoken in de weg tussen Utrecht en de Grebbelinie. Er werd een kapitaal uitgegeven aan de bouw van kazematten in dit gebied. Die kosten ongeveer f 30.000,00 per stuk.

In de jaren twintig komt er vanuit de benadeelde gemeenten verzet tegen de beperkingen van de Kringenwet. Burgemeester en Wethouders van Maarsseveen betuigen hun adhesie aan de gemeenten Haarlemmerliede en Spaarnwoude die in 1923 een brief naar de Minister van Oorlog schrijven met het verzoek om de Kringenwet uit 1853 te versoepelen omdat hij achterhaald zou zijn. *'Sindsdien bracht de praktijk van den oorlog met zijn moderne oorlogswerktuigen een buitengewone omwenteling in het defensiewezen teweeg'*, zodat zij zich afvragen of *'de onbeperkte handhaving der Kringenwet nog noodzakelijk moet worden geacht'*. Deze wet zorgde er steeds meer voor dat de *'belangen van nijverheid en landbouw ... ten eerste worden geschaad'*.⁵⁾ Drie jaar later komt het antwoord. B en W krijgen te horen dat hun verzoek niet kan worden gehonoreerd omdat dit zaken zijn die worden beoordeeld *'door factoren van krijgskundigen aard, welke den buitenstaanders niet kunnen worden medegedeeld.'* Een paar jaar later doen B en W van Maartensdijk ook nog een poging. Zij doen er zelfs nog een schepje bovenop. Zij baseren zich mede op *'uitlatingen van gezaghebbende militairen'* en stellen: *'dat toch inderdaad de opvattingen die men voor een twintigtal jaren omtrent de betekenis der bestaande forten en liniën had, zich in belangrijke mate hebben gewijzigd.'* Zij stellen dat door de toename van het verkeer de wegen die tot dan slechts landwegen waren, moesten worden verhard en verbreed en dat daarom sloten moesten worden gedempt. Zij krijgen binnen een jaar (april 1930) een krachtig antwoord. B en W hadden een 'onjuiste' opvatting, immers *'de afgeleopen oorlog heeft toch duidelijk aangetoond, dat dergelijke werken zich ... bij uitstek leenen voor een krachtdadige verdediging'* en daarom was nog steeds een vrij schootsveld nodig en *'zulks is alleen te bereiken door een bebouwing, die het*

schootsveld zal belemmeren ... reeds in vreedstijd te beletten'. Het zou dus nog tot 1963 duren voordat de Kringenwet werd opgeheven. Wellicht dat het voor de omgeving een pleister op de wonde was dat de Eerstaanwezende Ingenieur te Utrecht er vanaf 1931 geen bezwaar tegen had dat *'het publiek voor het schaatsenrijden gebruikt maakt van de grachten van verdedigingswerken.'*

Ondanks het feit dat de forten nauwelijks een functie hebben gehad, werden deze zowel in de Eerste als in de Tweede Wereldoorlog wel bemand. Hoewel er in de meidagen van 1940 niet gevochten is bij Fort Maarsseveen, was er wel een dode te betreuren. De 20-jarige Maarten de Hoog van het Bat. art. I-5-R.I. schoot zich vermoedelijk bij het schoonmaken van zijn wapen op 14 mei 1940 door het hart en stierf. Op Bevrijdingsdag 1945 verdronken Jacob van den Bosch en Bertus Heus in de fortgracht tijdens een treffen met Duitse soldaten. Naar verluidt is er ook een Duitse soldaat gesneuveld tijdens dit vuurgevecht. Na de Tweede Wereldoorlog bleven de forten nog wel onder beheer van Defensie, maar in de jaren zestig van de vorige eeuw werden ze steeds meer publiek domein en met name gebruikt door de padvinderij. Momenteel is men druk bezig om de hele Waterlinie rendabel te maken en is Fort Maarsseveen een C-fort geworden, een fort met een culturele bestemming. ●

Noten

1. Voor informatie over de militaire betekenis van de *Nieuwe Hollandse Waterlinie* verwijs ik naar:
G. Koppert (1983). *De forten rond Utrecht*. Utrecht. Stichting Matrijs.
D.T. Koen (1990). *Utrecht verdedigd*. Uitgeverij Matrijs.
Douwe Koen (1993). *De Hollandse Waterlinie*. Provincie Utrecht. Met daarin opgenomen een prachtige fietsroute.
2. RHCVV toegang 1031. Archief gemeente Maarsseveen 1818-1949. Inv. nr. 1754.
3. Idem Inv. nr. 1000.
4. Het Utrechts Archief toegang 565, inv. nrs. 4, 5 en 6. Voor de hele paragraaf is gebruik gemaakt van de garnizoensboeken over de periode 1922-1938.
5. RHCVV toegang 1031. Archief gemeente Maarsseveen 1818-1949. Inv. nr. 1754. Voor de gehele paragraaf is gebruik gemaakt van dit inventarisnummer.

Adam van Lockhorst, een wat onbekende Heer van Slot Zuylen

.....
Auteur: Tineke Barneveld

In het dorp Oud-Zuilen ligt aan de oever van de Vecht een zeer fraai, monumentaal kerkje, eertijds de slotkapel van het op een steenworp afstand gelegen Slot Zuylen. Deze kerk is in 1996 gekocht van de Nederlandse Hervormde Kerk en nu eigendom van de Stichting Adam van Lockhorst. De stichting heeft als doel het instandhouden van de kerk als monument. Er is geen kerkelijke gemeente meer verbonden aan de slotkapel. Het is een sfeervol gebouw waarin nu regelmatig burgerlijke en kerkelijke huwelijken worden gesloten. De kerk is gebouwd in 1652 en verving het oude bouwvallige kapelletje van vroeger eeuwen. Adam

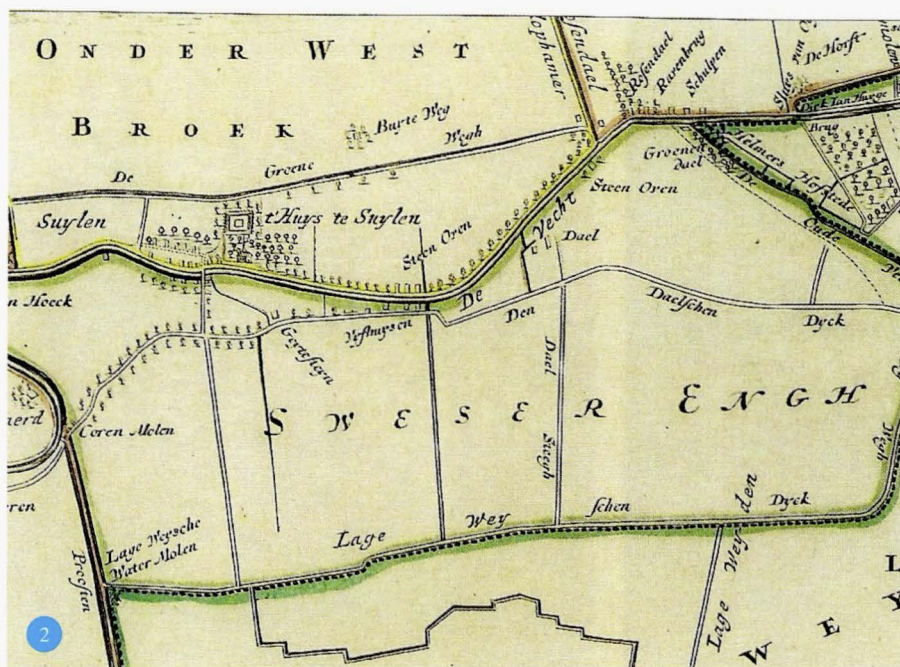
van Lockhorst nam de bouwkosten van de kerk grotendeels voor zijn rekening. Van Lockhorst overleed in 1656 en zeer waarschijnlijk is hij ook in deze kerk begraven. In het begin van het jaar 2000 moest in de kerk de elektrische vloerverwarming vernieuwd worden, een grote ingreep. Tegelijkertijd was het ook een goede gelegenheid om te zoeken naar het grafmonument van Adam van Lockhorst, stichter van de kerk. De vloer werd opgebroken en er werd een grafsteen aangetroffen, hetgeen voor veel opwinding zorgde. Het betrof echter niet de grafsteen van Adam van Lockhorst maar de zwaar beschadigde grafsteen van Willem van Rennenberg, degene die op de ruïnes van het Slot een nieuw kasteel liet bouwen in circa 1525. Door een tekort aan financiën kon helaas geen verder onderzoek worden gedaan naar het graf van Van Lockhorst.

In dit artikel wil ik uw aandacht vragen voor deze vroegere kasteelheer, Adam van Lockhorst, die mogelijk niet zo bekend maar wel buitengewoon belangrijk is geweest (zie afbeelding 1).¹⁾ Hij is de grootvader van Anna Elisabeth van Reede, het meisje dat op bijna 13-jarige leeftijd door een huwelijk met haar stiefbroer Slot Zuylen in de familie Van Tuyll van Serooskerken bracht.

Adam van Lockhorst werd geboren in 1587. Hij was de zoon van de rijke Amsterdamse papierhandelaar Cornelis van Lockhorst. Zijn vader overleed in 1617 en Adam wilde zijn status wat meer aanzien geven door het bezit van een riddershofstad. Hij kocht slot Zuylen voor f 106.000,00 van de Amsterdamse koopman Caspar Quinget. Daarnaast kocht Adam van Quinget nog veertig morgen land in Westbroek. Van Lockhorst voltooide de door Quinget begonnen herstelwerkzaamheden aan het kasteel en kocht nog meer landerijen aan. Hij was een ondernemend type, in 1622 stichtte hij een steenoven op de ooste-

Adam van Lockhorst 1587-1656.

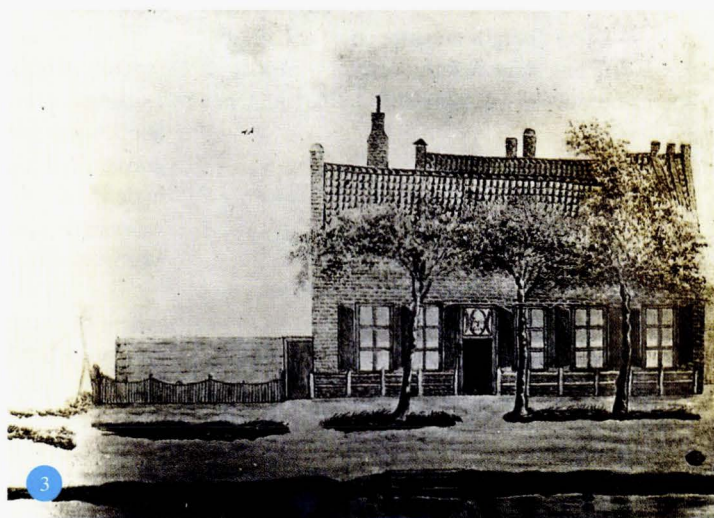
Detail van de Caerte van de Vryheid van de Stad Utrecht (1696) met rechts van 't Huys te Suylen de 'Steen Oven'.

lijke oever van de Vecht een paar honderd meter verderop richting Utrecht (zie afbeelding 2). Dat was strategisch een goede zet: er was in Utrecht veel behoefte aan bakstenen om de houten huizen met rieten daken te vervangen die uiterst brandgevaarlijk waren. Van Lockhorst vestigde dus de eerste steenfabriek in Zuilen, de Suylense Oven (zie afbeelding 3). Beheerder van de steenoven werd de toenmalige schout van Zuilen, Lambert Ghijsbertsz, die op zijn beurt een 'ondermeester' aan het werk zette.

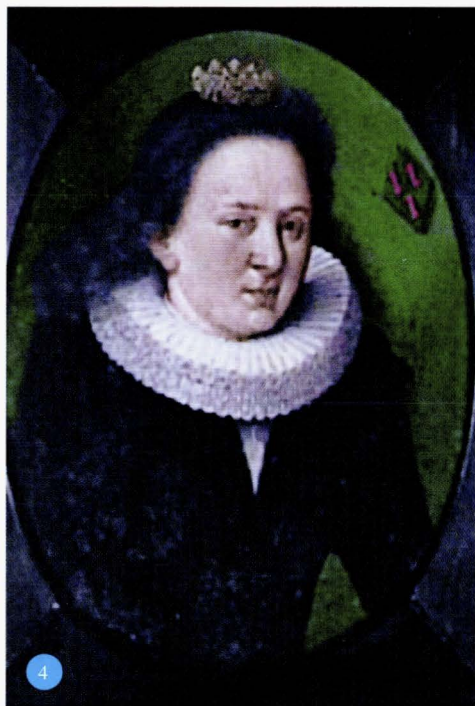
Ook kocht Van Lockhorst het huis aan de Kromme Nieuwe-gracht nr. 5 in de stad Utrecht als huis voor de familie om 's winters te verblijven als het op Slot Zuylen te koud en te oncomfortabel was. Hij was een invloedrijk man bij de Staten van Utrecht en voor geen kleintje vervaard wist hij zelfs te bewijzen dat hij uit een riddersmatig geslacht stamde, zodat

hij in 1642 kon toetreden tot de ridderschap van Utrecht. Aan daadkracht geen gebrek!

Adam van Lockhorst was in 1613 getrouwd met Swana van Leedenbergh (zie afbeelding 4). De vader van Swana was Gilles van Leedenbergh. Hij

De Suylense steenoven 1622.

Swana van Leedenbergh 1584-1655.

De ophanging van de lijkst van Gilles van Leedenbergh die zichzelf

was een fel tegenstander van de opvattingen van prins Maurits en koos consequent partij voor raads-pensionaris Johan van Oldenbarnevelt. Van Oldenbarnevelt, Hugo de Groot en ook Van Leedenbergh werden op beschuldiging van landverraad gevangen gezet. Van Leedenberghs grootste angst was dat bij een veroordeling zijn goederen verbeurd verklaard zouden worden, een gangbare straf in die tijd. Om

• *De autoriteiten veroordeelden Gilles*
 • *postuum alsnog ter dood en hij werd*
 • *in zijn lijkst aan de galg gehangen.*

te voorkomen dat zijn familie tot armoede zou vervallen, pleegde hij in september 1618 met een broodmes zelfmoord in zijn cel. Woedend omdat hij zo aan de galg ontsnapte, veroordeelden de autoriteiten Gilles postuum alsnog ter dood en werd hij in zijn lijkst aan de galg

gehangen (zie afbeelding 5). Eenentwintig dagen heeft het lichaam daar gehangen. Zijn weduwe kreeg toestemming van prins Maurits het lichaam van haar man te begraven op een kerkhof in Rijs-wijk. Omwonenden wensten echter geen lijk van een zelfmoordenaar op hun kerkhof, de kist werd daarom opgegraven en in een greppel gegooid. Door bemiddeling van Adam van Lockhorst, werd het lichaam van zijn schoonvader uiteindelijk be-graven in de kapel van Oud-Zuilen. Dat wil zeggen in de kleine romaanse slotkapel die de voorloper was van de huidige kerk die er nu staat aan de Vecht (zie afbeelding 6).

Adam van Lockhorst en Swana van Leedenbergh hadden in 1626 een dochter gekregen: Anna Elisa-beth van Lockhorst (1626-1652). Dit meisje was in 1649 getrouwd met Gerard van Reede van Nederhorst. Het echtpaar kreeg in 1652 een dochtertje dat zij ook Anna Elisabeth noemden. De moeder stierf kort na de geboorte van de baby. Weduwnaar Gerard van Reede van Nederhorst hertrouwde in

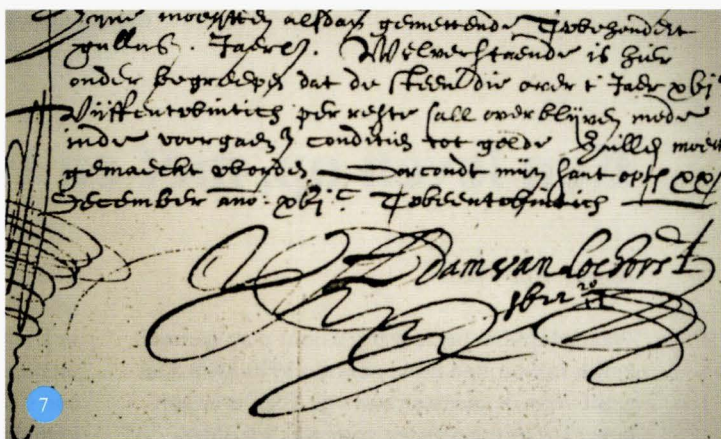

'ongoddelijk heeft vermoort'.

Romaanse Slotkapel Oud-Zuilen. Rademaker 1615.

1657 met zijn nicht Agnes van Reede tot Drakestein die uit een eerder huwelijk met Reinout van Tuyll van Serooskerken (1610-1652) een zoon had: Hendrik Jacob van Tuyll van Serooskerken (1642-1692). Toen Adam van Lockhorst in 1656 stierf, was zijn vierjarige kleindochter Anna Elisabeth van Reede zijn enige erfgenaam. Daar men de bezittingen graag in de familie hield, trouwde deze Anna Elisabeth in 1665 toen zij dertien jaar oud was met haar neef en stiefbroer Hendrik Jacob van Tuyll van Serooskerken die toen 22 jaar oud was. Hun zoon Reinout Gerard van Tuyll van Serooskerken werd geboren in 1677. Daarna volgden nog vele generaties Van Tuyll van Serooskerken als Heer van Zuylen. Hopelijk is met dit verhaal wat meer bekendheid gekomen over de interessante figuur van Adam van Lockhorst, heer van Nederhorst, Overmeer, Vredeland, Kortenhoeve, Zuylen, Westbroek en Swesereng (zie afbeelding 7). ●

Handtekening Adam van Lockhorst.

Noten

1. Dit artikel verscheen eerder in: Slot Zuylen, Nieuwsbrief van de Vereniging Vrienden van Museum Slot Zuylen, november 2017, Jaargang 19, nr. 2.

Grootvader en grootmoeder. Voorwaar een baron en een barones...

Een leven op, met en voor Slot Zuylen

.....
Auteur: Rob Franse

Waarschijnlijk, beste lezer, woont u nu aanmerkelijk ruimer dan in de periode 1940-1960. Dat geldt voor de meesten van ons. Toch is er een beperkte groep mensen voor wie het omgekeerde geldt. Ik heb het over mensen, vaak van adel, die hun kasteel, landhuis, landgoed of grote huis in die periode hebben moeten inruilen voor een heel veel kleinere behuizing. Onlangs sprak ik met Lucile van Tuyll. Haar overkwam als kind, dat ze als klein meisje leefde in en om Slot Zuylen en als tiener in een klein hoekhuis in Breda...

Lucile werd midden in de oorlog geboren en woonde in het dorp Zuilen, vlak naast de brug in Klein Zuylenburg. In het laatste jaar van de oorlog vond haar grootvader, Frederik Christiaan Constantijn baron van Tuyll van Serooskerken, dat te gevaarlijk en hij besloot dat Luciles moeder met haar kinderen midden in de nacht de veiligheid van het grote huis moesten opzoeken, binnen de muren van het slot. Lucile, bijna twee jaar oud, werd daartoe in een wollen deken gewikkeld en opgepakt met de boodschap dat ze muisstil moest zijn. Zo gingen ze die nacht naar grootvader en grootmoeder. Lucile herinnert het zich nog zeer helder. De deken waarin ze

gedragen werd, heeft ze nog steeds als een kostbaar relikwie; een herinnering aan een bijzonder moment.

Daar begint Luciles verhaal over Slot Zuylen. De geschiedenis van het slot gaat natuurlijk veel verder terug. Sinds 1250 was het een kasteel dat behoorde bij het bisdom Utrecht. Het kwam in 1665 in bezit van de familie Van Tuyll van Serooskerken en werd in de achttiende eeuw (de tijd van Belle van Zuylen) verbouwd tot buitenplaats. Het zou tot 1951 de woonplaats en het bezit zijn en blijven van de familie. Vanaf dat moment zou alles veranderen. Alles...?

Nadat zij allen de oorlog overleefd hadden, rees de vraag: Hoe nu verder? Haar grootouders woonden, leefden en werkten in en vanuit het 'Grote Huis'. Binnen de gracht, in het huis dat als adres had 'Bij de Poort', woonde Lucile met haar ouders en haar broertjes en zusjes. Hun leven speelde zich voor een groot deel af in en om het 'Grote Huis'. Dat huis echter was ernstig aan zeer groot onderhoud toe. Bovendien was de wereld na tien jaar crisis en vijf jaar oorlog ingrijpend veranderd. Zo bleek het oude verdienmodel van een slot met landerijen en pachters niet langer levensvatbaar en wierp de verzorgingsstaat, als vervanger van de adel en de kerk, haar schaduw vooruit. Luciles grootouders hadden zeven kinderen onder wie het huis en de bezittingen verdeeld zouden moeten worden. Haar grootouders namen dan ook het dappere en verstandige besluit om alles 'binnen de muren' in een stichting onder te brengen om zo het voortbestaan van het slot met de bij het slot behorende inventaris en de familiegeschiedenis zo goed mogelijk te borgen. Het bezit, waarvoor de familie ruim drie eeuwen had mogen zorgen, werd nu als het ware aan de gemeenschap gegeven, mede door openstelling voor een breed publiek.

Het was een wijs besluit zoals later zou blijken, maar zoals gezegd ook dapper en met vele consequenties. Daar waar tot 1952 haar grootouders werkten en de kleinkinderen met vriendjes en vriendinnetjes uit het dorp en omstreken onbekommerd speelden, zou weldra een museale omgeving ontstaan. Die omgeving vroeg er plot-

seling om zaken te 'conserveren' en met handschoenen aan te pakken, waar nog niet zo lang daarvoor kinderhanden alles als vanzelfsprekend aanraakten. Heftig...

Lucile had in die jaren een sterke band opgebouwd met haar grootouders. Vooral grootmoeder en Lucile waren een vanzelfsprekende tweeenheid. Groot was dan ook de verandering toen Luciles vader daadwerkelijk thuiskwam na drie jaar krijgsgevangen te zijn geweest in de oorlog en enige tijd daarna voor drie jaar werd uitgezonden naar het voormalige Nederlands-Indië. Vader kwam namelijk niet zozeer thuis in het huis 'Bij de Poort', maar kwam als militair terug in Nederland en werd geacht om binnen korte tijd vlak bij de Militaire Academie in Breda te gaan wonen. Zo verhuisde het gezin met vader mee naar een klein hoekhuis. Plotseling was er voor Lucile (en natuurlijk ook voor haar broertjes en zusjes) geen vertrouwde grootmoeder meer, geen ruime leefruimte meer en geen vertrouwde omgeving. Nog sterker: Ze werd daar in Breda een beetje spottend bekeken..., een barones! Waarschijnlijk is daar en later ook tijdens haar studietijd in Utrecht -waar ze sociale wetenschappen studeerde- de weerstand ontstaan tegen die titel. Je werd er niet alleen mee gepest, maar je werd erdoor niet eens vertrouwd bij demonstraties en bezettingen!

Wanneer ze maar kon tijdens haar tienertijd en tijdens haar studententijd trok ze naar Oud-Zuilen, naar Slot Zuylen en naar haar grootouders in het 'kleine huisje' (het voormalige koetshuis). Het bleef op de een of andere manier toch haar thuis en daarbij haar waardepatroon. Misschien kwam dit vooral door haar grootmoeder, die ook toen nog tenminste wekelijks geconsulteerd werd door de wijkverpleegkundige over de verschillende noden in het dorp. Het slot en de familie hadden nog steeds een grote verbondenheid met en ook zorg voor het dorp Oud-Zuilen, de omlandigen en zijn inwoners.

Na op verschillende plekken rond de stad Utrecht gewoond te hebben, deed zich in 1985 de gelegenheid voor om vlak bij het slot te gaan wonen op één van de landerijen die haar vader had geërfd. Dat was een mogelijkheid die

besproken moest worden met man en kinderen en ook moest worden afgewogen in relatie met haar werk. Zelf was ze immers trots op wat ze met studeren en werken bereikt had en dat moest, net als het werk van haar man, gecombineerd kunnen worden met het wonen vlak bij het slot. Daarbij kon het hele gezin natuurlijk op de vingers natellen dat het slot en de stichting haar zouden gaan 'roepen'.

Er werd verhuisd en die 'roep' werd almaar sterker, ofschoon ze er in het begin erg aan moest wennen dat de dorpsbewoners haar nu 'mevrouw' noemden in plaats van Lucile. Ze was inmiddels al voorzitter van de vriendenvereniging en uiteindelijk voorzitter van de operationele stichting. Dit was een positie waarin ze al haar liefde en zorg voor het behoud van het 'Grote Huis' en de tuin vorm kon en kan geven.

In die rol kreeg ik haar te spreken. Zittend in de eeuwenoude vensterbank van de keuken van het 'Grote Huis' sprak zij anderhalf uur lang en bracht daarmee het verleden tot leven; een verleden dat domweg niet verloren mag gaan en

• Luciles grootouders hadden zeven kinderen onder wie het huis en de bezittingen verdeeld zouden moeten worden.

dat altijd weer overgedragen moet worden aan eenieder die in het heden leeft, als waardevolle aanvulling op het leven. Na ons gesprek ben ik er nog meer van overtuigd dat het slot, de geschiedenis van het slot, de verhalen en vooral de waarden die aldaar leiden tot bewustmaking en bezinning altijd weer onder ieders aandacht gebracht moeten worden.

Je spreekt dan over zaken als de zorg voor elkaar; de kracht van een gemeenschap waarbij het 'Grote Huis' de verbindende factor is. Er was een vanzelfsprekende figuur als haar grootvader die zich ook het recht had verworven om zich tegen ruzies aan te mogen bemoeien en haar grootmoeder die een bindende kracht was binnen de familie, zowel collectief als individueel, maar ook een bindende en zorgende kracht was binnen het oude dorp Zuilen. Een plek waar je

als dorpelingen als vanzelfsprekend bij elkaar kon en kunt komen; een slot met historie en met vele verhalen om trots op te zijn.

Zittend in die vensterbank met een vertellende Lucile en een klok die elk halve uur meedogenloos aangeeft dat de tijd voortsnel, zie en hoor ik verschillende periodes voorbij komen. Het is vooral de periode waarin de zorg voor elkaar en misschien ook wel het paternalisme hun goede kant laten zien, een kant die mij aanspreekt. Het past naadloos bij de doelstellingen van de stichting en bij die van Lucile. Je praat dan over volhouden, behouden maar ook over meegaan met je tijd (zoals Belle al deed), de verplichtingen die al dit bezit met haar voorrechten met zich meebrengt, en over de omgeving die zowel rust uitstraalt als bewustwording oproept. Het is voor mij een moment van bezinning, een bezinning die prachtig past bij haar wens en opdracht om alle samengebalde historie en daarbij vergaarde kennis over te dragen om samen weer stappen verder te komen. Ik zou het eenieder gunnen om de tijd te nemen en dit aldaar te ervaren.

Van Lucile naar doctorandus, naar mevrouw, naar voorzitter en weer naar Lucile. Zelf gebruikt ze haar adellijke titel niet. Dat begrijp ik inmiddels maar al te goed. Maar na zo'n gesprek en nadat we samen terug wandelden, waarbij ze echt oog heeft voor alle details en voor alles wat nog moest gebeuren, dacht ik toch echt dat deze Lucile de titel barones zou moeten hebben. Niet vanwege haar afkomst maar vanwege alles wat het leven en haar leefomgeving haar geleerd hebben én hoe ze dat heden ten dage uitdraagt aan alles en iedereen.

Zo kom ik terug bij mijn openingsaline. Ze woont niet meer zo riant als ze ooit woonde, maar ze leeft wel met die omgeving. En hoe! Ze onderhoudt, deelt op een persoonlijke manier en draagt over. Ze laat de historie met haar waarden herleven en trekt je mee in verleden, het heden en naar de toekomst waarbij het echt aankomt op -en je bijna dwingt tot- bezinning. Op de terugweg voel ik me verrijkt. Ik mag haar tutoyeren en met Lucile aanspreken ook. Dank je wel, barones. Blijf volhouden, blijf delen en laat de verhalen aankomen! ●

De beeldhouwers langs de Vecht

Auteur: Jaap Versteegh

Bij velen leeft de gedachte dat Nederland veel grote schilders heeft voortgebracht, maar dat uit de Hollandse klei weinig bijzondere beeldhouwers zijn voortgekomen. Dit is een misvatting. In de twintigste eeuw heeft in ons land de figuratieve beeldhouwkunst een boeiende ontwikkeling doorgemaakt en een rijke bloeiperiode gekend. De sporen van deze bloeiperiode zijn ook in de Vechtstreek terug te vinden, waar zich destijds meerdere beeldhouwers van naam gevestigd hadden. Het merendeel van hen was opgeleid aan de Amsterdamse Rijksacademie, waar van 1914 tot 1947 professor Jan Bronner (1881-1972) de scepter zwaaide. Zijn adagium luidde *'Beeldhouwkunst is architectuur en architectuur is beeldhouwkunst.'* Bronner moest weinig hebben van exaltatie. Vorm- en materiaalvernieuwingen vond hij minder belangrijk. Eén van zijn leerlingen heeft eens over hem gezegd: *'Bronners voorkeur ging uit naar de Romaanse en vroeg-Gotische beeldhouwkunst, die voortkwam uit het "wij", anoniem, voor ieder verstaanbaar, leesbaar.'* Na de Tweede Wereldoorlog bleek deze benadering van de beeldhouwkunst het ideale uitgangspunt voor het maken van oorlogsmonumenten die zowel het algemene verdriet verbeeldde als het verlangen naar een nieuwe toekomst symboliseerden. Het is dan ook geen toeval dat veel van de beeldhouwers die in de

volgende decennia de beeldhouwkunst van Nederland hebben bepaald tot de 'School van Bronner' behoorden.

De beeldhouwers van 'Oud-Over'

Het echtpaar Bertus Sondaar (1904-1984) en Ton Sondaar-Dobbelman (1907-2000) maakte deel uit van deze groep prominente beeldhouwers. Zij hadden elkaar leren kennen aan de Amsterdamse Rijksacademie waar beiden studeerden bij professor Bronner. Zij verlieten de opleiding in 1930, trouwden en trokken naar Parijs. Daar kreeg Bertus les in het beeldhouwen van portretten van de beroemde Franse beeldhouwer Charles Despiau. Terug in Nederland betrok het jonge echtpaar het prachtige buiten 'Oud-Over' in Loenen aan de Vecht (zie afbeelding 1). Het huis lag toentertijd in het buurtschap Oud-Over, dat tot de gemeente Loosdrecht behoorde. Nu bestaat dat buurtschap niet meer en zijn de nog overgebleven huizen volledig geïntegreerd in het dorp Loenen.¹⁾ Hier

Voorgevel van het buiten Oud-Over in Loenen aan de Vecht.
Bron: Wikipedia/RCE.

Bertus Sondaar: portret van 'Yvonne'. Collectie Kunsthandel Pygmalion.

ontwikkelde Bertus Sondaar zich tot één van de belangrijkste portretbeeldhouwers van zijn tijd. Hij vervaardigde prachtige portretten van onder meer de schrijver Louis Couperus, de componist Schubert en koningin Juliana (zie afbeelding 2). Ook zijn portret van de acteur Eduard Verkade is een hoogtepunt in zijn oeuvre. Sinds 1939 woonde Verkade Huize Klein Boom en Bosch in Breukelen. De dichter Adriaan Roland Holst die in 1940 door de Duitsers werd gezocht, dook tot het voorjaar van 1944 bij hem onder.

Ton Sondaar-Dobbelman deed in deze jaren als beeldhouwster een stapje terug ten faveure van haar echtgenoot (zie afbeelding 3). Na zijn overlijden heeft zij echter nog verschillende mooie beeldhouwwerken gemaakt, onder meer een

Beeld voorstellende 'Moeder en dochter' op het Borneoplein te Amersfoort van Ton Sondaar-Dobbelman. Archief Jaap Versteegh.

reliëfportret van Belle van Zuylen voor een brug in het dorp Oud-Zuilen. Zij speelde halverwege de vorige eeuw ook een grote rol als gastvrouw van Oud-Over, dat in deze jaren uitgroeide tot een populaire artistieke ontmoetingsplaats. In deze feeërieke omgeving, waar werd geboetseerd, geschilderd en gemusiceerd (Bertus Sondaar was een uitzonderlijk goede zanger), kwamen regelmatig veel bevriende kunstenaars op bezoek, zoals de Haarlemse beeldhouwer Mari Andriessen, de schilder Wim Oepts, de Utrechtse beeldhouwer Pieter d'Hont en hun Amsterdamse vrienden en collega's Arie Teeuwisse, Gerrit Bolhuis en Han Wezelaar, de laatste was getrouwd met de zus van Ton, Liesbeth Dobbelman, eveneens beeldhouwster. Zij hadden allen in Amsterdam aan de Rijks-academie les gehad van Bronner, evenals Gerarda

'Waternimf' van Gerarda Rueter. Collectie Kunsthandel Pygmalion.

Rueter, die aan de overkant van de Vecht woonde, in het dorp Loenen.

Gerarda Rueter

Gerarda Rueter (1904-1993) werd in Sloterdijk geboren als tweede dochter van de schilder Georg Rueter en zijn vrouw Gerarda de Lang. In het liefdevolle gezin Rueter kregen de kinderen alle kans zich artistiek te ontwikkelen. Dochter Gerarda, die ter onderscheiding van haar moeder de bijnaam 'Meik' kreeg, was dan ook niet de enige die een artistieke loopbaan zou opbouwen. Haar oudere zuster Maria, die later zou trouwen met de schilder Willem Hofker, maakte naam maken met haar geaquarelleerde en gekalligrafeerde jaarboeken, waarin zij de groei en ontwikkeling van haar tuin vastlegde. Haar jongere broer Georg, die de bij-

naam 'Pam' kreeg, ontwikkelde zich tot één van Nederlands meest vooraanstaande grafici. Ook Gerarda gaf reeds op jonge leeftijd, druk doende met het boetseren van allerlei beesten, blijk van haar artistieke talent. Daarom ging zij na haar eindexamen eerst naar de Kunstnijverheidsschool in Amsterdam voor het verkrijgen van een algemene vaktechnische ondergrond, om vervolgens naar de Rijksacademie te gaan voor een specifieke beeldhouwopleiding onder leiding van Bronner.

Na haar opleiding aan de Rijksacademie vond zij atelierruimte in een oude schuur aan de Sloterkade te Amsterdam en tot 1961 bleef zij bij haar ouders in Sloten wonen. Daarna verhuisde zij naar het dorp Loenen aan de Vecht, waar zij, op een steenworp afstand van Bertus Sondaar en Ton

Dobbelman, een huisje betrok aan de Dorpsstraat nummer 88.

Hier bleef zij tot op hoge leeftijd werken (zie afbeelding 4 op de vorige pagina). Zij ontving meerdere opdrachten, waaronder verschillende gevelstenen met beeldhouwwerk in reliëf, zoals een gedenksteen voor de kunstenaar-biograaf Carel van Mander aan de Oude Kerk te Amsterdam en een reliëf aan het Parlementsgebouw te Stockholm. Haar bekendste vrijstaande beeld is waarschijnlijk haar Watersnoodmonument te Stellendam uit 1956, voorstellende een oude, verkleumde vrouw in een groot kleed gewikkeld. Maar in haar kleinere, vrije werk kwam haar poëtische talent voor de uitbeelding van mens en dier minstens zo goed tot uiting.

René van Seumeren

De Utrechtse beeldhouwer René van Seumeren (1923-1989) was ook enige jaren leerling geweest aan de Rijksacademie, waar hij les had gehad van Jan Bronner en Gerrit Bolhuis, maar stond deson-

'Francientje van Seumeren' is een beeld van René van Seumeren op het graf van zijn dochter op de rooms-katholieke begraafplaats van Maarssen. Archief Jaap Versteegh.

danks op meer afstand van de groep beeldhouwers rond 'Oud-Over' (zie afbeelding 5). Misschien dat zijn katholieke achtergrond hier mee te maken had. In de eerste helft van de vorige eeuw vormde de katholieke kerk voor een grote groep kunstenaars een belangrijke bron van inkomsten en tot en met de hervormingen, die het gevolg waren van het Tweede Vaticaans Concilie, was er behoefte aan religieus geïnspireerd beeldhouwwerk. René van Seumeren heeft hier een belangrijke bijdrage aan geleverd. In 1949 won hij de zilveren medaille voor beeldhouwkunst bij de Prix de Rome en kort hierop verhuisde hij met zijn gezin naar Maarssen, waar hij een mooie, grote woning betrok aan de Kerkweg. In deze nieuwe woonomgeving kreeg hij diverse mooie opdrachten. Voor de Heilig Hartkerk in Maarssen mocht hij een nieuw hoofdaltaar maken, voor het bejaardenhuis Maria Dommer vervaardigde hij een groot reliëf voor boven de ingang. Voor de priorij Emmaus bij Doornburgh maakte hij een prachtig gestileerd Christusbeeld, dat bevestigd is aan de buitengevel bij de ingang van de kapel. Het neemt binnen het bijna geheel figuratieve oeuvre van René van Seumeren een unieke plaats in, mede omdat het sterk geabstraheerd is. Maar het is wel degelijk figuratief. Het beeld is geïnspireerd op het kruis van de kloosterorde van de Kanunnikessen van het Heilig Graf, de voormalige bewoonsters van de priorij. De afstand van de twee dwarslatten is vergroot, zodat de verticale vorm omhoog lijkt te rijzen uit de onderste dwarsbalk, aldus de verrijzenis symboliserend. Ondanks deze en andere opdrachten bood de beeldhouwkunst René van Seumeren onvoldoende mogelijkheden om te kunnen voorzien in de kosten voor het onderhoud van zijn groeiende gezin en begin jaren '80 maakte hij de overstap van de beeldhouwkunst naar de scheepsbouw. Lang heeft hij echter niet kunnen profiteren van deze, uit financieel oogpunt verstandige keuze, Van Seumeren overleed op 65-jarige leeftijd.

Barbara de Clercq

Volgend op deze generatie figuratieve beeldhouwers die tijdens het interbellum is opgeleid aan de Amsterdamse Rijksacademie zijn er meer beeldhouwers te noemen die actief waren en nog steeds zijn in de Vechtstreek. Men kan hierbij denken

aan Gabriël Sterk (1942), thans woonachtig in Frankrijk, aan Charles Dumernit (1948), die tegenwoordig in Limburg woont en aan Peter Petersen, die al jaren in de boerderij Huys ten Halve aan de Maarsseveensevaart 11 te Maarssen woont. Maar de enige beeldhouwer die in deze korte opsomming van beeldhouwers nadrukkelijk meer aandacht verdient is Barbara de Clercq (zie afbeelding 6). Enerzijds omdat de kwaliteit van haar werk dit rechtvaardigt, anderzijds omdat zij volledig past

: *‘Oud-Over’, dat in deze jaren
uitgroeide tot een populaire
artistieke ontmoetingsplaats.*

in de ontwikkeling van de figuratieve beeldhouwkunst zoals hierboven geschetst. Dit hangt voor een deel samen met haar opvoeding. Als dochter van het beeldhouwersechtpaar Geurt Brinkgreve en Sjuwke Brinkgreve-Kunst is zij opgegroeid te midden van de eerder genoemde kunstenaarskring van ‘Oud-Over’. Zij is weliswaar niet opgeleid aan de Amsterdamse Rijksacademie en zeker niet door Jan Bronner, daar is zij te jong voor, maar zij past wel in de traditie van de leerlingen van Bronner. Men zou haar als beeldhouwster een naturalist kunnen noemen. Haar naturalisme steunt op tech-

niek, maar is geen doel. Techniek, of anders gezegd materiaalbeheersing, kan een valkuil vormen. Daar gaat het haar ook niet om. Zij wil juist los komen van de materie. Kijkend naar de beelden van Barbara de Clercq herken je een dier, maar je ziet haar lijn, de lijn die zij ziet in het dier. Technische vaardigheid is in dat verband niet genoeg. Het gaat haar om de poëzie in de verbeelding.

Zoals het goede kunst betaamt is het werk van de beeldhouwster Barbara de Clercq onlosmakelijk met haar hele persoon verbonden. Het is vriendelijk, bescheiden en rijk aan verschillende visies. Barbara de Clercq heeft naam gemaakt met beelden van dieren, die zij ziet rondscharrelen rondom haar huis. Samen met haar man Steven bewoont zij al weer enkele decennia een deel van de monumentale buitenplaats Hertevelt, gelegen aan de Vecht nabij Maarssen. Het is er een oase van rust, waar haar grote en kleine bronzen beelden van eenden, ganzen en waterkipjes een subtiel eerbetoon brengen aan de schoonheid van de Vecht, die ook veel andere beeldhouwers heeft weten te inspireren. ●

Noten

1. Sarah de Clercq en Jan Teeuwisse (1996). *Ton en Bertus Sondaar: leven en beeldhouwen aan de Vecht*. (1996) Loenen aan de Vecht. Medimil.

De wandeling van De Pijper in 1916, een terugblik Deel 5

.....
Auteur: Ria Tijhuis

We zijn De Pijper in de vorige aflevering gevolgd tot de Nederlandse Hervormde Kerk. Omdat er over dit pand al in ruime mate is gepubliceerd, nu alleen een opmerking over de toren van de kerk. Dit is Maarssens oudste monument; de tufstenen toren dateert uit de twaalfde eeuw.

We gaan op de T-splitsing met de Parkweg rechtsaf de Binnenweg op. De heer De Pijper besteedt nauwelijks aandacht aan deze weg die 'vanouds den Daalschen Dijk' wordt genoemd. Hij noemt enkel de overplaats van Overkerck, de buitens Hazenburg en Solitude, en vervolgt zijn wandeling op de Rijksstraatweg.

In deze aflevering wat meer bijzonderheden over deze Binnenweg, die zijn naam kreeg in 1884 na de bouw van drie villa's met de huisnummers 40, 42 en 44 (zie Periodiek 1985-2, pp 37-38). In 1916 stonden deze huizen hier ruim dertig jaar, maar De Pijper had wellicht geen informatie over deze drie panden. Met de door hem genoemde overplaats van Overkerck wordt bedoeld de open plek aan de Vechtzijde van de weg, voorbij de eerste rij huizen. Van oorsprong is het de overtuin van het huis Vechtenstein aan de overkant van de Vecht. De eigenaar van het vorige Vechtenstein, baron van Reede, bedong in 1834 dat deze overtuin nooit bebouwd zou worden, opdat hij een vrij uitzicht zou hebben over zijn gronden

die grensden tot aan de Oudenaarskade (nu de Burgemeester Waverijnweg). Al eerder had hij geprotesteerd tegen het planten van bomen langs de Straatweg.

Tegenwoordig is de grond nog steeds onbebouwd en bevindt zich hier een ondergronds riooloverstortbassin. Er is in 2015 een kunstwerk geplaatst van Lolke van der Bij (zie afbeelding 2).

Op huisnummer 56 vinden wij het huis Solitude (Eenzaamheid). Het is een buitenplaats die rond 1750 is gebouwd door de familie Van Eeten en heette destijds Eetens Lust of Eetens Rust. Het terrein behoort nu toe aan Hazenburg op huisnummer 60. Bij het buiten hoorde een theekoepel, die in 1935 is afgebroken. Ook had Solitude een overtuin aan de andere kant van de Binnenweg.

Hazenburg is de oudste buitenplaats aan de Binnenweg. De oudst bekende gegevens dateren van 1675, toen het huis in bezit was van de familie d'Orville. Jean d'Orville was ook eigenaar van Vechtenstein en bezat meerdere gronden aan de andere kant van de Vecht. De naam dankt het huis aan Maria Constantia de Haese die het kocht in 1742.

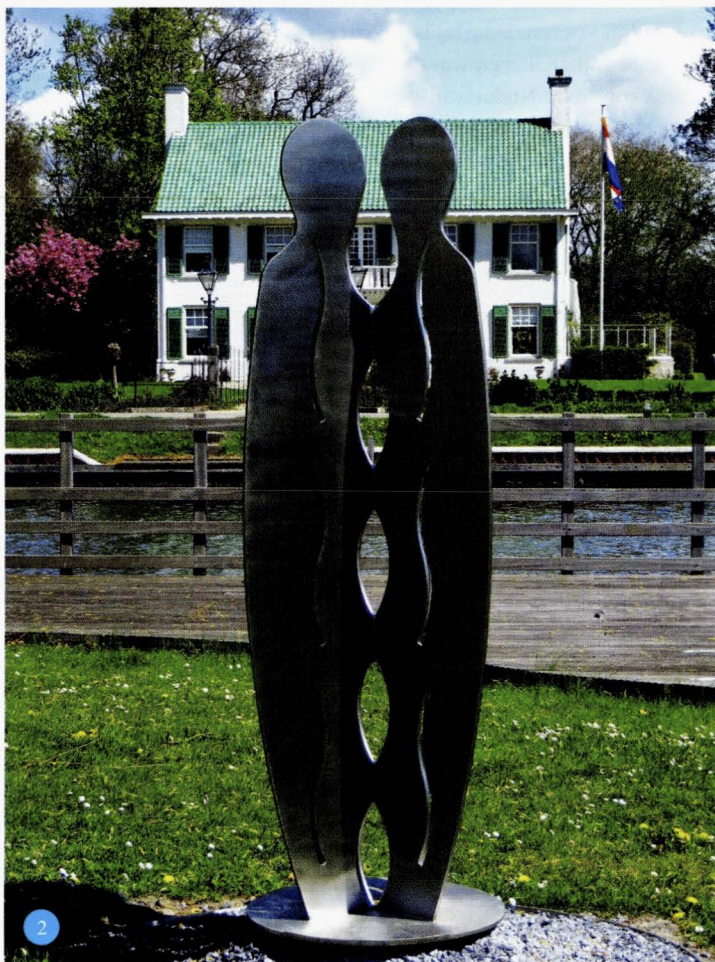
Dan komen aan de linkerkant de drie eerder genoemde villa's. Deze kwamen op de plaats van het voormalige buiten Veldzigt. Het huis werd in 1880 afgebroken door aannemer Hageman, en hij bouwde er de drie herenhuizen, waarvan hij ook eigenaar was. De panden hebben tegenwoordig een kantoorfunctie. Nummer 42 heet Vechtzicht en nummer 44 Zeerust.

Schuin aan de overkant bevindt zich op huisnummer 23 de boerderij van voorheen de familie Floor. In deze boerderij had de familie een melkvee- en fruitteeltbedrijf. Het is van het

type krukhuisboerderij. Een dergelijke boerderij heeft deeldeuren in de achtergevel en links of rechts is het woongedeelte aangebouwd. Als de boerderij aan beide zijden is uitgebreid met een uitbouw, spreekt men van een T-huis. Tegenwoordig is de boerderij ingebouwd in de componistenbuurt en is er het kunstatelier De Deel gevestigd van keramiste Hansje Aelvoet.

Aan het einde van de Binnenweg staat nu de brandweergarage, maar van 1735 tot 1899 was hier de scheepmakerij van Van Hulst gevestigd. Daarna tot juli 1965 de Vechtse Houthandel en vóór de bouw van de brandweergarage was hier garage Roeleveld.

Aan het einde van de Binnenweg gaan we de volgende keer linksaf de Straatweg op. ●

Het dorpsbestuur van Maarssen in rumoerige tijden. De personen Deel 1

.....
Auteur: Wim van Schaik

In de negentiende en twintigste eeuw werd nogal meewarig gedacht over de samenstelling en de bestuurskracht van de dorpsbesturen.¹⁾ In twee artikelen zal worden nagegaan of deze kwalificatie voor het dorpsbestuur van Maarssen opging. In dit artikel wordt eerst iets gezegd over het ontstaan en de samenstelling van de dorpsbesturen, vervolgens wordt gezien in hoeverre het bestuur een afspiegeling vormde van de bevolking. In een volgend artikel wordt ingegaan op het beleid dat zij konden voeren. Daarbij is gekozen voor de periode 1780-1830, een van de meest turbulente tijdvakken in de Nederlandse politiek. Tussen 1795 en 1815 wisselden een aantal regeringsvormen elkaar af in de richting van een steeds centralistischer bestuur (zie afbeelding 1). In dit artikel komen de bestuurders die daar in Maarssen vorm aan moesten geven aan bod.

Van buurspraak naar schepensbank

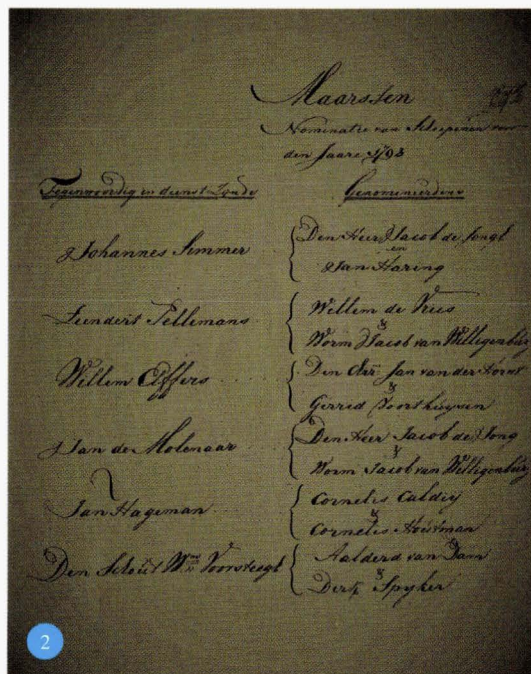
Rondom kerkstichtingen, waarvan de oudste op het Utrechtse platteland dateren van voor de tiende eeuw, ontstonden in de middeleeuwen van lieverlee dorpen. Onderlinge geschillen die daar voorkwamen werden aanvankelijk opgelost via burengerechten, ofwel buurspraak. De 'volle' buren, dat waren degenen die een bepaald grondoppervlak bewerkten, deden daarbij uitspraak. De voorzitter van deze burengerechten, aanvankelijk meier en later schout genaamd, werd in Utrecht vanaf de dertiende eeuw door de bisschop benoemd. Aldus ontstond er op het platteland een vorm van plaatselijk bestuur. Dit bestuur had de bevoegdheid om recht te spreken en om ambtenaren te benoemen. Deze bevoegdheid werd later door de bisschop en de landsheren die na hem kwamen meestal aan particulieren verkocht. Het gerecht kwam aldus in handen van een 'heer' en werd daarmee 'heerlijkheid'. Zo werd in 1714 Maarssen door de Staten van Utrecht voor

f 12.800 verkocht aan de Heer van Ter Meer, die zo ambachtsheer werd.

De buren waren 'dingplichtig'. Dat betekende dat ze verplicht waren om aan de rechtspraak mee te doen en daarvoor eventueel hun werk in de steek te laten. Ongeïnteresseerdheid, omkoopbaarheid, partijdigheid en willekeur zijn enkele van de bezwaren die genoemd werden tegen deze wijze van rechtspraak. De inwoners van Maarsseveen brachten dat destijds duidelijk onder woorden. Behalve het feit dat de buren hun werk in de steek moesten laten, verdronken zij bij deze gelegenheden ook

Stadhouder Willem V, mikpunt van het patriots verzet tegen het centralistisch bestuur aan het eind van de Republiek der Verenigde Nederlanden, kopergravure R. Vinkeles. Bron: Het Utrechts Archief (HUA) 32013.

Nominatie schepenen voor het jaar 1793. Bron: RHC Vecht en Venen.

vaak hun geld. De procedure was wanordelijk: jong en oud, sommigen dronken en anderen slecht gemotiveerd, liepen door elkaar. De uitspraken werden partijdig gevonden en het gevolg van alle tumult die ontstond was, dat de geschillen niet opgelost werden.²⁾

De oplossing werd gevonden door de omzetting van burengerechten in schepenenbanken, bestaande uit een aantal dorpsgenoten onder voorzitterschap van de schout. Het aantal schepenen per gerecht varieerde van drie, onder andere in Vinkeveen, tot zeven, bijvoorbeeld in Renswoude; in Maarssen waren er vijf. Zij werden door de zittende schout en schepenen voorgedragen en vervolgens meestal door de ambachtsheer benoemd (zie afbeelding 2). Soms waren de dorpingen zo voortvarend om zelf een schepenenbank in te stellen, zonder bisschoppelijke goedkeuring. Hoewel de bisschoppelijke ambtenarij daar over het algemeen grote moeite mee had, lukte dat in Maarssen toch: in 1392 vormden ambachtsheer en dorpsgenoten een schepenenbank, de officiële instelling door de bisschop volgde pas in 1479.³⁾

Uitbreiding taken

Hoewel de oorspronkelijke taak van de gerechten bestond uit het oplossen van geschillen, kwamen daar van lieverlee ook andere taken bij. Doordat de gerechten telkens de op een kwestie toe te passen regels moesten zien te vinden, vormden zij op deze wijze ook het recht. Naast de toenemende hoeveelheid regels van de hogere overheid konden de gerechten, met goedvinden van de ambachtsheer, plaatselijke reglementen uitvaardigen op terreinen die de eigen huishouding betroffen, zoals de openbare orde, gezondheid en veiligheid. Naast rechtspraak en wetgeving nam ook het bestuur, bijvoorbeeld wat betreft de financiën, een steeds belangrijker plaats in. Daarbij was er ook nog iets van de oude buurspraak overgebleven. Voor een aantal belangrijke besluiten, zoals het vaststellen van de hoogte van de dorpslasten, was instemming nodig van de geërfden, de grondeigenaren. Die was via een provinciale ordonnantie in het leven geroepen naar aanleiding van klachten over het declaratiegedrag van schouten en schepenen (Ook toen al!).⁴⁾ Kortom: de rechtspraak inzake geschillen nam bij de gerechten slechts een zeer kleine plaats in. Met uitzondering van de zogeheten volontaire jurisdictie, dat wil zeggen zaken als het opstellen van koop- en leenakten, verkopeningen en ook het sluiten van huwelijken tussen niet-gereformeerden, was hun taak vooral het besturen van het dorp. In 1798 werd hun naam dan ook veranderd in 'gemeenten' (zie afbeelding 3).

Het Maarssens dorpsbestuur

In het begin van de jaren 1790, de nadagen van de Republiek der Verenigde Nederlanden, zag dit gerechtsbestuur er als volgt uit: Schout was sinds 1778 de Utrechtse notaris Willem Voorsteegh (Utrecht 1749-Utrecht 1825). Uit een overzicht van zijn werkzaamheden blijkt hoe veelzijdig de besognes van dit soort bestuurders waren. Zo was hij ook betrokken bij de turfwinning in Westbroek en zaakwaarnemer voor het domein van Slot Zuylen. Zie tabel 1 op pag 152 voor de personen die schepenen waren in 1795 vóór de omwenteling.

Als geërfden traden bij de zettingen op (met vermelding van hun beroep en bijdragen in de consumptieve lasten bij die geërfden die geen lid waren van het gerechtsbestuur): Gijsbert Brans

Links naast de berceau van Ter Meer, de herberg De Zwaan die dienst deed als rechtshuis. Bron: HUA 206392.

(rentenier, f 32), Jan Pieter Bredius (rentenier, f 55), Cornelis Caldij, Coenraad Schaade Clump (winkelier, f 30), Jan Hendrik Cramer (rentenier f 63), ? Creuts (rentenier, f 66), Willem Elffers, Johannes Hageman, Jan Carel van der Meulen (rentenier, f 80), Alexander Petrus Nahuijs (professor, f 67), Leendert Pelleman, Adrian van Romond (vroedschap van de stad Utrecht, f 67), Johannes Simmer. De bestuurders bleven zeer lang op hun post; afgetreden schepenen werden bijna steeds herbenoemd. Elffers, Hageman, De Molenaar en Simmer zaten al minstens vanaf het begin van de jaren 1780 in het bestuur. Van Willigenburg was in 1793 lid geworden. Doordat vrouwen, niet-gereformeerden en bedeeden niet in aanmerking kwamen, moesten zij uit een kleine groep gerekru- teerd worden. Slechts 7% van de bevolking kwam voor benoeming in aanmerking.

Van gerecht naar gemeente

Door de Franse machtsverovering kregen de voormalige patriotten, toen Bataven genaamd, de mogelijkheid om het oude gezag buiten werking

te stellen en een nieuwe staat van onderaf op te bouwen. In Maarssen (zie afbeelding 4), mogelijk de eerste plaats op het Utrechtse platteland waar de revolutie zich voltrok, verliep dat als volgt: de burgers Joseph Jansen, Gerrit Jan Ewald en Hendrik Meijster vertrokken vandaar naar de Statenvergadering in Utrecht voor instructies. De Maarssenaren wachtten het resultaat daarvan echter niet af en benoemden de volgende dag al een provisieel revolutionair bestuur.⁵⁾ Op 7 februari 1795 werd het volk van Maarssen en Maarsseveen door het gemeenschappelijke Comité Revolutionair bijeen- geroepen. Op die bijeenkomst werden de gerechts- bestuurders, inclusief de schouten, secretarissen en bodes, van beide dorpen 'gerekwireerd' om de vergaderplaats onverwijld te verlaten en als stille, ambteloze burgers naar huis te gaan. Zij waren allen immers onbevoegd, want niet door het volk benoemd. Ze kregen daarbij wel de toezegging dat zij zodanige protectie van persoon en goed zouden ervaren als waar iedere burger aanspraak op had.⁶⁾ De samenstelling van het Comité Revolutionair wordt gegeven in tabel 2 op pagina 153.

De Bollensteestraat aan het eind van de achttiende eeuw. Bron: HUA 200703.

De sociale status van deze leden komt redelijk overeen met die van hen die voor 1795 het bestuur vormden, met dien verstande dat nu ook katholieken deel van het bestuur uitmaken. Tot lange politieke carrières zou dit niet leiden; alleen Hendrik Meijster maakte langer deel uit van de municipaliteit.

Aansluitend werd een nieuw bestuur benoemd voor de vooralsnog Provisionele Municipaliteit. Op 6 juni daaraanvolgend werd door het nieuwe bestuur, samen met het Comité Revolutionair, een reglement ontworpen. Daarin werd onder meer bepaald dat, indien enigszins mogelijk, de helft van de schepenen rooms-katholiek moest zijn.⁷⁾ Door de vaststelling van het reglement verdween het predicaat 'Provisionele' en werd het Comité Revolutionair opgeheven. In het reglement werd nog gesproken over de 'volkswil'. Later kreeg die volkswil de naam grondvergadering, zoals in 1797 bij een hernieuwde vaststelling van het reglement werd vermeld. Er werd toen ook bepaald dat de municipaliteit, of regering, bestond uit de schout en vier schepe-

nen. Zij werden niet meer door de ambachtsheer op voordracht van het dorpsbestuur benoemd, maar rechtstreeks door de burgers gekozen. Die verkiezing vond plaats in de twee grondvergaderingen die er op basis van het aantal inwoners in Maarssen waren. Zoals gezegd moest de helft van de schepenen rooms-katholiek zijn. Ze moesten hun vaste woonplaats in Maarssen hebben, eerlijk en betrouwbaar zijn en, behoudens overmacht, de vergaderingen stipt bijwonen.⁸⁾

Het bestuur van de Maarssense municipaliteit

Willem Voorsteegh werd afgezet als schout. In zijn plaats kwam Gerrit Jan Ewalt, mogelijk afkomstig uit Amsterdam.⁹⁾ Zie tabel 3 op pagina 153 voor de samenstelling van de municipaliteit.

Evenmin als het Comité Revolutionair zou dit bestuur een erg duurzaam karakter hebben; al in 1802 werden de bakens opnieuw verzet. De revolutionaire grondwet van 1798 bracht niet de gewenste verbeteringen en werd in 1801 (na weer een staatsgreep) door een nieuwe vervangen (zie

afbeelding 5). Daarbij werd een aantal maatregelen teruggedraaid. Zo kregen de schouten die in 1795 waren ontslagen hun functies terug. Gerrit Jan Ewalt moest dus weer plaats maken voor Willem Voorsteegh. Ook onder de leden van het gemeentebestuur blijken in 1805 weer een aantal bekende namen voor te komen. *Zie tabel 4 op pagina 153.*

Hageman, Simmer en Van Willigenburg uit het voorrevolutionaire bestuur keerden terug, aangevuld met het municipaliteitslid Van Nieuwenhuizen en met Van Hulst als nieuwe naam. De beroepsachtergrond en de welstand van de bestuurders blijkt ongeveer hetzelfde gebleven te zijn; alleen de godsdienstige verdeling is veranderd. De twee oudste gereformeerden hebben plaatsgemaakt voor katholieken. Dat gaf, gelet op de religieuze verdeling (rooms-katholiek 44%, gereformeerd 43%, joods 10%, luthers 3%), een evenwichtiger situatie.

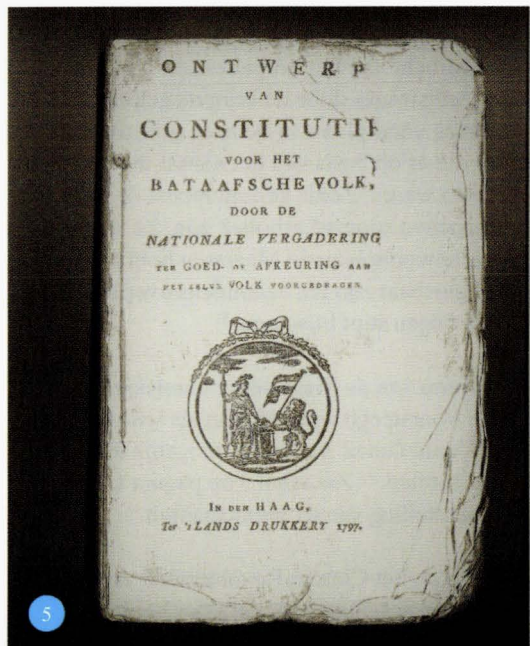
In het koninkrijk van Willem I

Nadat de titel ambachtsheer in 1795 was afgeschaft, kreeg deze na 1802 geleidelijk weer een aantal

rechten terug. Het recht om schout en schepenen te benoemen hoorde daar echter niet bij. In 1816 en 1825 werden door koning Willem I reglementen opgesteld voor het plattelandsbestuur (zie afbeelding 6). Daarin was geregeld dat de schout door de koning benoemd werd, wel weer op voordracht van de ambachtsheer. De benoeming van de raadsleden geschiedde voortaan door Provinciale Staten. Over voordrachten werd niet gesproken, maar die bestonden in een aantal plaatsen wel. Een forse beperking van het aantal mogelijke raadsleden vloeide voort uit de eis, dat de persoon in kwestie een minimumbedrag aan belasting betaalde. Deze census bedroeg vanaf 1816 f50 en na 1825 f30, bedragen waar slechts enkelen aan toe kwamen. Willem I was een autocratisch vorst; iets dat in de gemeenten terugkwam in een dominante positie van de schout (die na 1825 burgemeester ging heten). Een gevolg daarvan was ook dat de inspraak van geërfden nagenoeg geheel verdween. Na 1816 had een aantal hoogst aangeslagen 'contribuabelen' nog medezeggenschap over de belastingheffing. Vanaf 1825 werden alleen belanghebbende grondeigenaren nog geraadpleegd als het om hun eigendom ging.

Het gemeentebestuur in 1825

Theodorus van der Vliet (Maarssen 1768 - Maarssen 1828) was, als aankomend notaris, in 1795 lid van de representanten, het revolutionaire provinciebestuur. Dat verschafte hem toegang tot de provinciale elite, ook toen hij aan het begin van de negentiende eeuw schout werd van Maarssen.¹⁰⁾ Doordat Willem Voorsteegh in 1802 terugkwam in zijn functie, duurde het nog tot 1817 voordat Van Vliet hem opvolgde. Hij bleef tot zijn overlijden burgemeester en secretaris van Maarssen. Johannes Gerardus Dolmans (Maarssen 1802-Maarsseveen 1856), die hem in 1828 opvolgde, was een stuk jonger toen hij burgemeester werd, aanvankelijk van Maarssen, later kwamen daar Maarsseveen en Maarssenbroek bij. Toen hij op zijn 26e tot burgemeester benoemd werd, was hij griffier van het Vrederecht in Maarssen. In 1848 werd hij gekozen tot lid van de Tweede Kamer. Door zijn benoeming tot burgemeester moest zijn grootvader Gijsbertus van Hulst, vanwege deze nauwe familieverwantschap, zijn functie als assessor (wethouder) opgeven.¹¹⁾

Aan de grondwet van 1798 was overigens ook een via een volksstemming verworpen versie vooraf gegaan. Bron: RHC Vecht en Venen.

De samenstelling van de gemeenteraad in 1825 wordt weergegeven in tabel 5 op pagina 153.

Maarssen vergeleken met andere Utrechtse dorpen

Om te beginnen vergelijken we de schouten/burgemeesters: dat waren twee notarissen, een rechterlijk ambtenaar en één waarvan het beroep niet bekend is. Het notariaat en de ambtelijke dienst waren toen de meest voorkomende wegen naar het burgemeesterschap; de ambtsdragers van Maarssen passen daar dus aardig in. Gerrit Jan Ewalt, degene over wie weinig bekend is, was rooms-katholiek. Ook Van der Vliet en Dolmans waren katholiek. Dat was een uitzonderlijke situatie. Zelfs in dorpen met een grote rooms-katholieke meerderheid, zoals Soest, zou het nog jaren duren voordat het ook daar normaal werd. Dan komen de schepenen/raadsleden. Rijk, boer, protestant en ter plaatse geboren en getogen. Dat waren stereotypen van de toenmalige dorpsbestuurders. Klopte dat voor Maarssen ook? Evenals in de andere dorpen deden ook hier de rijksten niet mee aan het bestuur. Zij hadden hun belangen vaak elders. In het hierboven genoemde lijstje van geërfden kwamen zij wel voor. Gegoede ingezetenen, waaronder ook enkelen met een minder grote welstand; dat was het beeld van de raadsleden. Daarbij moet worden aangetekend dat het vanaf 1816 vereist was dat er een bepaald bedrag aan belasting betaald werd om raadslid te mogen worden, waardoor de minder welgestelden in principe niet meer benoemd konden worden. Het aantal 'kiesgerechtigden' daalde daardoor van 7% in de jaren 1780 tot 4% in de jaren 1820. Uitzonderlijker was dat de boeren in Maarssen duidelijk in de minderheid waren. Dat kwam wel overeen met de beroepen waarin de inwoners werkzaam waren. Tegenover de ongeveer 15% van de bevolking dat in 1790 zijn brood in de landbouw verdiende, was 31% werkzaam in de nijverheid, 26% in de zakelijke dienstverlening en was er een grote groep renteniers. Tot 1795 was het min of meer een ver-

eiste dat bestuurders gereformeerd waren.¹²⁾ In de periode daarna veranderde dat. In Maarssen steeg de deelname van katholieken aan het bestuur van 40% in 1805, via 67% in 1815 tot 43% in de jaren 1820; een percentage dat uiteindelijk overeenkwam met hun aandeel in de bevolking. De bevolking van het Utrechtse platteland was beslist geen statische groep; verhuizingen kwamen zeer veel voor. Het grote aantal 'importen' dat in de dorpsbesturen terechtkwam, geeft aan dat het zeker geen gesloten bastions waren. In Maarssen bedroeg het aandeel van elders geboren dorpsbestuurders in de periode 1780-1789 14% en in de periode 1820-1829 zelfs 36% van de bestuursleden. De zittingsduur van de Maarssense bestuurders bleef lang: Hageman was al (ver) voor 1795 schepen en Van Nieuwenhuizen was via de municipaliteit opgekomen. De genoemde stereotypen waren dus maar zeer gedeeltelijk van toepassing op Maarssen.

Conclusie

Ondanks de ambities van de revolutionairen was het democratisch gehalte er onder de opvolgende staatsvormen op achteruit gegaan. Weliswaar hadden de katholieken stemrecht gekregen, maar aan de andere kant was het aantal stemgerechtigden door de hoge welstandseis aanzienlijk beperkt. Ondanks deze beperking bood het dorpsbestuur een behoorlijke weergave van de samenstelling van

Koning Willem I. De tijd van de grote mannen was herleefd.

de bevolking. Door de veelvuldige herbenoemingen waren de zittingsduren lang. Ook de schouten/burgemeesters bleven lang in functie. Twee van de vier waren geboren en getogen in Maarssen en speelden daarnaast ook een rol op een hoger bestuurlijk niveau. Of dit bestuur erin slaagde een eigen beleid te voeren, komt in het volgende artikel aan de orde. ●

Bronnen

RHC Vecht en Venen: Archief Gerecht Maarssen 1614-1813.

RHC Vecht en Venen: Archief Gemeente Maarssen 1813-1938.

H.W.G. van Schaik (2017). *In de maat en uit de pas, Utrechtse dorpsbesturen 1780-1830*.

Noten

1. Over de samenstelling: 'de schepenbank was, afgezien van de rechterlijke taak, een ambtelijk bestuursorgaan, dat belast was met de uitvoering van het beleid zoals dat lokaal werd bepaald door de geërfden...' In: C. van Schaik, *Overlangbroek op de kaart gezet, dorp landschap en bewoners, waaronder een familie De Cruijff* Hilversum 2008, p. 26.
Over de bestuurskracht: 'Het platteland stond geheel en al onder de voogdij der Staten: deze waren het, die het eigenlijke bestuur in handen hadden, en het door hunne ambtenaren in de dorpen lieten uitoefenen. Men was blijkbaar van de volkomen onmacht van de plattelandsgemeenten om zichzelf te besturen overtuigd, vanwaar anders die op alles vereiste goedkeuring?' In: P.W. van Heusde (1871). *De autonomie der gemeente in Nederland: historisch-staatsrechtelijk onderzoek*. Utrecht p. 80.
2. J. van de Water. Octrooi van die van Maarsseveen, 2 mei 1530. In *Groot placaatboek II*, p. 1188.
3. D.Th. Enklaar. Schepenbank ten platten lande van Utrecht. In: *Mededelingen van de Vereeniging tot uitgave der bronnen van het oud-vaderlandse recht*. Achtste deel, nr. 1, pp. 61- 6.
4. J. van de Water. Ordonnantie van de Ed. Mog. Heeren Staten 's Lands van Utrecht, rakende de dorpslasten, 28 november 1657. In: *Groot placaatboek II*, pp. 494-497.
5. F. Vogelzang. Revolutie in Utrecht, Steden en platteland 1795-1798. In: *Jaarboek Oud-Utrecht* (2011), p.178.
6. RHC Vecht en Venen. Gerecht Maarssen 3. Notulen van het gerecht 7 februari 1795.
7. Idem 57. Reglement betreffende de samenstelling en taken van de municipaliteit; Inmiddels kennelijk alleen voor Maarssen; Maarsseveen werd niet genoemd.
8. Idem 4. Vergadering van stemgerechtigde burgers. 31 december 1797.
9. K. Strengers-Olde Kalter. Kansen voor revolutionair en katholiek. Bestuurlijke omwenteling in Maarssen 1795-1798. In: *Historische Kring Maarsse* 38 (2011), pp. 15-23.
10. Voor een uitgebreide beschrijving: K. Strengers-Olde Kalter. Eerst de heren, vervolgens de burgers. De invloed van notabelen op het plaatselijke bestuur van Maarssen na 1813'. In: *Jaarboek Oud Utrecht* (2011), pp. 198-199.
11. Maria, een dochter van Gijsbertus van Hulst, was getrouwd met Johannes Ludovicus Dolmans, één van de leden van de commissie van contribuabelen. Gijsbertus was bij zijn aftreden overigens de tachtig al gepasseerd.
12. In plaatsen met een grote, rooms-katholieke meerderheid, zoals Maarssenbroek, kwamen ze wel voor.

tabel 1 De volgende personen waren in 1795 vóór de omwenteling schepen:

Naam	Beroep/bedrijf	Indicatie geboortejaar	Herkomst	Bijdrage in gulden in de zetting consumptief 1789-1790*
Willem Elffers	Timmerman	1736	Maarssen	23
Johannes Hageman	Schoenmaker	1746	Maarssen	21
Jan de Molenaar	Loodgieter	1735	Maarssen	22
Johannes Simmer	Slachter	1743	Maarssen	40
Wormert Jacob van Willigenburg	Schilder	1757		26

* Het dorpsgemiddelde was ongeveer twintig gulden. Via deze zetting werd het door het dorp aan de provincie te betalen bedrag over de ingezetenen verdeeld. Bron: RHCVV Gerecht Maarssen, 140 uitzetting der consumptieve lasten. Hervormde gemeente Maarssen, doop-, trouw- en begraafboeken.

tabel 2 *Het Comité Revolutionair van Maarssen (M) en Maarsseveen (MV)*

Naam	Beroep/bedrijf	Indicatie geboortejaar	Godsdienst	Bijdrage in de zetting consumptief 1796 (M)/1790 (MV)
Johannes Dusseldorp	Koperslager (MV)	(1753)	rooms-katholiek	14 (guldens?)
Hendrik van Eijk	Smid (M)			25
Theodorus Heijmans	Kleermaker (M)	1748		10
Pieter Horn	Slager (MV)	(1757)	gereformeerd	27
Dirk Maureau	Schoenmaker (M)		rooms-katholiek	21
Pieter Maureau	Schilder (MV)	1771?	rooms-katholiek	22
Hendrik Meijster	Rentenier (M)		rooms-katholiek	34
Willem van Rossum	Brugman (M)			20

tabel 3 *In de municipaliteit zaten:*

Naam	Beroep/bedrijf	Indicatie geboortejaar	Godsdienst	Bijdrage in de zetting consumptief 1796
Gerardus Broekman	Winkelier	(1735)	rooms-katholiek	16
Cornelis Houtman	Schilder	1748	gereformeerd	27
Hendrik Meijster	Rentenier		rooms-katholiek	34
Hemannus van Nieuwenhuizen	Metselaar	1753	rooms-katholiek	30
Jan Oudshoorn	Timmerman	1744	rooms-katholiek	22

tabel 4 *Het gemeentebestuur in 1805*

Jan Hageman	Schoenmaker	1746	gereformeerd	20
Gijsbert van Hulst	Scheepmaker	1747	rooms-katholiek	32
Hermannus van Nieu- wenhuizen	Metselaar	1753	rooms-katholiek	32
Johannes Simmer	Slachter	1743	gereformeerd	50
Wormert Jacobs van Willigenburg	Schilder	1757	gereformeerd	32

tabel 5 *Het gemeentebestuur in 1825*

Naam	Beroep/bedrijf	Geboortejaar	Herkomst	Godsdienst
Jan Hageman (assessor)	Schoenmaker	1746	Maarssen	gereformeerd (sinds 1816: neder- lands-hervormd)
Gijsbertus van Hulst (assessor)	Scheepmaker	1747	Maarssen	rooms-katholiek
Arie Boskoop	Boer	1756	Tienhoven	gereformeerd
Hermannus van Nieu- wenhuizen	Metselaar	1753	?	rooms-katholiek
Huijbartus van Dorsten	Chirurgijn	1761	Utrecht	gereformeerd
Jacobus Dolmans	Timmerman	1769	Maarssen	rooms-katholiek
Thomas Branssen	Kastelein	1775	Utrecht	rooms-katholiek
Stephen Deeges	Rentenier	1770	Homburg (Saarland)	?

Onder de tekening staat: 'Breedstraat en ingang van Logement "de Eenhoorn", Maarssen 1880'. De tekening geeft een uniek beeld van de situatie vijf jaar voor de bouw van de Heilig Hartkerk op het terrein van het logement 'De Eenhoorn'. Toen de kerk in 1885 werd gebouwd, werd het logement verbouwd tot pastorie. Vanwege de vele gebreken werd het gebouw in 1893 alsnog afgebroken en vervangen door een nieuwe pastorie ontworpen

door de architect J. van Kesteren, een leerling van A. Tepe, de architect van de kerk.

De tekening is gemaakt door H.M. Heek (zie linksonder). Hij was gevestigd op de Langegracht en dreef daar een papierhandel, binderij en leesbibliotheek. Hij was onder andere uitgever van ansichten en van het blad 'Het Nieuws voor Maarssen, Maarsseveen, Zuilen en Tienhoven. ●

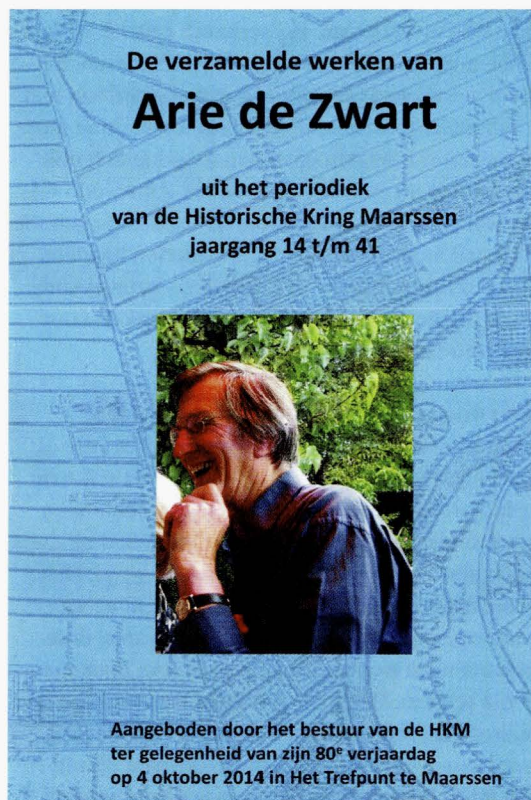
Jan Simonis (met dank aan Drukkerij Aan de Vecht)

Nieuwe boeken in de bibliotheek van de HKM

.....
Auteur: Piet Gentenaar

Arie de Zwart als schrijver

*De verzamelde werken van Arie de Zwart
Uit het periodiek van de Historische Kring Maarssen
Jaargang 14 t/m 41*

Op 4 oktober jl. vond de eerste Arie de Zwart-lezing plaats. Wij staan hier graag nog even stil bij de vraag waarom wij de lezingenreeks zo genoemd hebben. De keuze voor de naam van deze lezingenreeks is ingegeven door de grote verdiensten van Arie de Zwart voor de HKM. Hij was niet alleen een vruchtbaar auteur - zie de

grote hoeveelheid artikelen die hij schreef voor ons Periodiek - maar hij heeft ook gedurende een groot aantal jaren een belangrijke, ook bestuurlijke rol gespeeld binnen de Historische Kring Maarssen. In deze bijdrage schenken wij bijzondere aandacht aan zijn werk als schrijver. Uitgangspunt daarbij is het lijvige boekwerk dat hij op zijn tachtigste verjaardag ontving van de Historische Kring met daarin een verzameling van (bijna) alle artikelen die hij in de loop van vele jaren geschreven heeft in het Periodiek. Het eerste artikel verscheen in 1987 en zijn laatste bijdrage was in 2014.

Variatie in onderwerpen

Bladerend door het boek valt als eerste op dat Arie een grote verscheidenheid aan onderwerpen behandelde. Er past natuurlijk ook veel onder de brede noemer van 'de geschiedenis van Maarssen'. We spreken dan over ruim honderd gepubliceerde artikelen, een aantal daarvan op zichzelf staand, maar ook veel series van drie, vier of zelfs vijf delen. Hij was zeer geïnteresseerd in de periode waarin de Huydecopers in Maarssen en omstreken hun sporen hebben nagelaten en de omgeving hebben vormgegeven. Hij schreef graag over hen en over de ontwikkeling en geschiedenis van de buitenplaatsen. Hij heeft daar zo'n 15 artikelen aan gewijd. Zijn feitenkennis was fenomenaal; jaartallen, plaatsen, namen. Arie was een lopende encyclopedie. Zijn veelzijdigheid blijkt wel uit het feit dat hij ook 27 artikelen schreef over straten, wijken, bruggen en waterwegen in Maarssen, 12 stukken over bekende personen, 8 over religieuze onderwerpen, 21 over de algemene geschiedenis van Maarssen en ook nog eens 8 artikelen over het onderwijs. We zijn dan nog niet eens over de honderd... Hij schreef ook over middenstand en fabrieken, verenigingen en kunst.

Visie, doel en vorm

Arie was leraar en pedagoog in hart en nieren. Hij

schreef altijd vanuit een daarop gebaseerde visie. Hij wilde onderwijzen, vormen en zijn vergaarde kennis delen met de lezer. Hij zocht bewust of onbewust altijd naar middelen om de op die visie gebaseerde doelen te bereiken. Een belangrijk doel was voor hem dat de leden van onze Kring, zijn lezers dus, er iets aan moesten hebben, er iets van mee moesten nemen. Hij deed er in zijn schrijfwerk dan ook alles aan om dat te bewerkstelligen. In het interview dat Rob Franse met hem had in het begin van 2017 (Periodiek 2017-2) vertelt Arie hoe hij geprikkeld werd tot schrijven en hoe hij zijn betrokkenheid bij en enthousiasme voor het beschrijven van de historie van Maarssen ontwikkelde.

Om ondubbelzinnig duidelijk te maken wat hij wilde overbrengen, was hij altijd op zoek naar de beste stijl en vorm voor zijn teksten. Eerst schreef hij voor zichzelf het verhaal op en dan moest het geschikt gemaakt worden voor de lezer. Daar schreef hij tenslotte voor. Na al die inspanning is het dus begrijpelijk dat de artikelen van Arie opvallend makkelijk te lezen zijn. Zijn schrijfstijl kenmerkt zich door het gebruik van redelijk korte, vaak enkelvoudige zinnen (met weinig bijzinnen dus) en niet te veel informatie in een zin. De structuur van zijn verhaal is altijd logisch en goed te volgen. Soms zet hij met een korte inleiding de lezer op het goede been, maar vaak valt hij ook met de deur in huis. Veel van zijn artikelen worden afgesloten met extra informatie in de vorm van 'Noten'. Arie wilde graag veel informatie delen, maar realiseerde zich ook dat het vermelden van een teveel aan details in de tekst deze minder prettig leesbaar zou maken.

Vorbereiding

Zoals gezegd ging Arie niet over één nacht ijs bij het produceren van zijn teksten. Hij deed natuurlijk archiefonderzoek bij het RHC in Breukelen, las alles wat los en vast zat en gebruikte informatie die anderen binnen en buiten de Kring voor hem verzamelden. Hij haalde bijvoorbeeld basisinformatie uit Maarssense publicaties als De Magneet, Kijk op Maarssen en uit diverse dag- en weekbladen, om die informatie dan uit te breiden en te verdiepen. Ook inspireerden artikelen uit oudere uitgaven van het Periodiek hem om een

onderwerp bij de kop te pakken. In het proces van voorbereiding maakte hij heel veel aantekeningen en krabbelde hij ieder stukje papier vol met zaken die het onthouden waard waren. Soms was een interview de bron voor informatie en Arie schroomde dan niet om stevig door te vragen. Hij wilde de dingen precies weten en deze ook verifiëren en liet daarbij niets aan het toeval over. Het schrijven van een artikel was voor hem altijd een uitdaging.

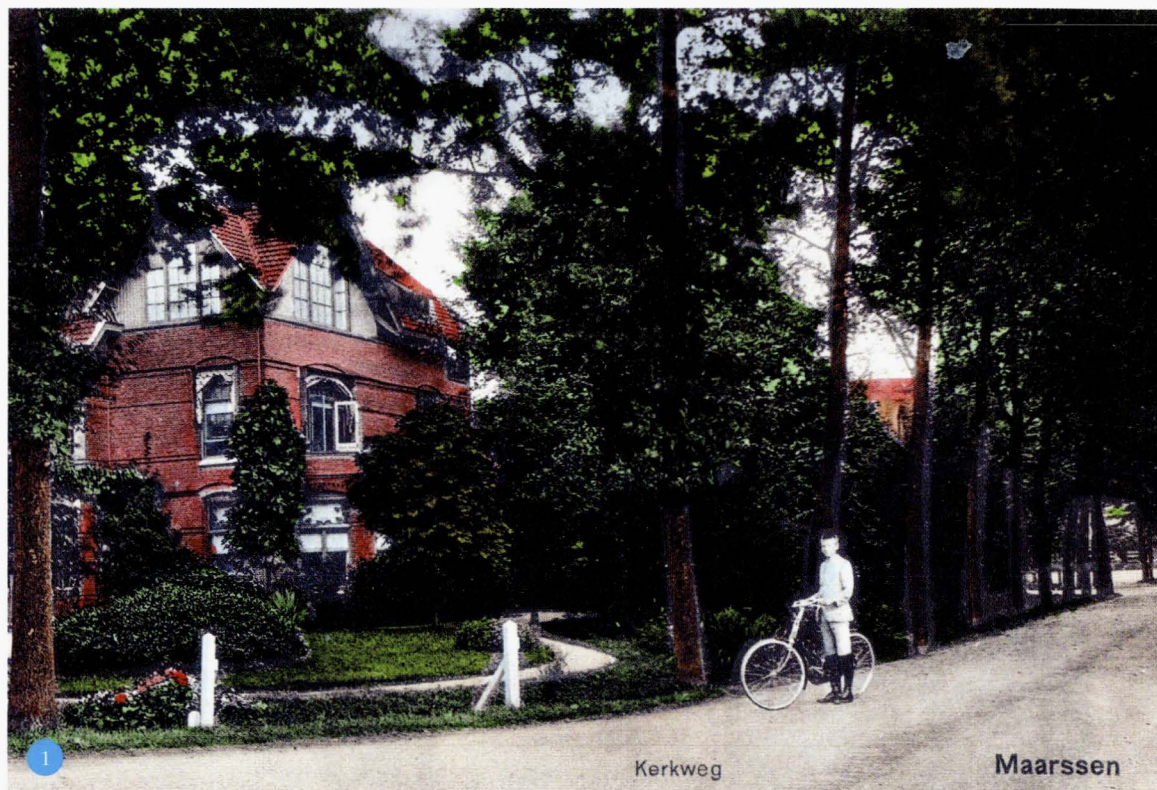
Arie had helemaal niets met computers of andere digitale tekstverwerkers. Hij leverde de eerste versie van zijn teksten handgeschreven aan, en die werden door Bert de Ruiter uitgetypt; die kon zijn handschrift goed lezen. Na de eerste lezing hiervan paste hij veel aan in de structuur en bracht hij menige stijlcorrectie aan. Hij was zeer kritisch op zijn teksten en trouwens ook op die van anderen. Hij vond dat teksten van een ander niet altijd aan zijn kwaliteitscriteria voldeden. In samenwerking met een coauteur teksten opstellen mondde dan ook niet zelden uit in stevige discussies. Zijn credo was: we schrijven voor onze lezers! De afbeeldingen die Arie zelf aanleverde voor zijn artikelen kwamen veelal uit tijdschriften of kranten en het was soms erg lastig deze technisch geschikt te maken voor publicatie in het Periodiek.

Arie wilde zich graag in stilte voorbereiden. Soms ging het gezin naar een huisje in Drente of Limburg. De familie ging dan fietsen, terwijl Arie zich omringde met informatie en aantekeningen om een tekst te construeren. Die stilte had hij nodig om zich te concentreren, zei hij altijd. Deze gedrevenheid, met bijbehorende discipline, was kenmerkend voor hem. Het resultaat van al deze inspanningen zien we terug in dat dikke boek met al zijn teksten. Het geeft een prachtig beeld van de bijdrage die Arie de Zwart als schrijver geleverd heeft aan de Historische Kring Maarssen en van wat hij de lezers van het Periodiek gegeven heeft. ●

Uit de Oude Schoenendoos Deel 76

.....
Auteur: Hans Sagel

Villa Christina op de hoek van Kerkweg en Raadhuisstraat

Behalve in de verzamelingen van de vele liefhebbers, bevinden zich in menige oude schoenendoos met foto's, op zolder of ergens in een kast, ook oude ansichtkaarten. Het is altijd weer leuk om ze eens goed te bekijken. Als voorbeeld hiervan deze kaart van de hoek Kerkweg en Raadhuisstraat, omstreeks het jaar 1910 (zie afbeelding 1). Deze toont ons de villa 'Christina', toen bewoond door de Maarssense notaris D.H. van Nieuwenhuizen. De onbekende jongen met fiets - misschien een zoon van de notaris want een fiets was in die tijd nog een grote luxe - poseert gedwee op de

volkomen lege Kerkweg voor het grote huis, dat omringd is door een schitterende tuin. Het maken van een dergelijke foto zou nu waarschijnlijk niet meer lukken omdat dit qua verkeer thans een van de drukste punten van Maarssen is. De prentbriefkaart, een uitgave van de firma F.J. Vermeulen uit Uithoorn, is oorspronkelijk een zwart-wit foto, die later werd ingekleurd omdat kleurenfotografie toen nog nauwelijks bestond.

Sinds het maken van de foto is er op deze plaats heel veel veranderd. Zo kreeg het huis van een volgende eigenaar, de heer Driessen, de naam

‘Den Hoeck’ en werd het tijdens WOII gevorderd door de bezetter en gebruikt als kantoor. Tot ongenoegen van Driessen werden na de oorlog als gevolg van de woningnood veel personen bij hem in huis ondergebracht. Na zijn overlijden kwam het pand in het bezit van de Rabobank Maarssen, die het in 1977 liet slopen en verving door een groot bankkantoor in de stijl van die jaren. Veel grijs beton, gewassen grind en een massa luxaflex achter de grote ramen op de verdieping. Toen vond men dit allemaal wellicht heel functioneel en mooi, maar wat architectuur betreft was het eigenlijk weinig aantrekkelijk. Inmiddels is de Rabobank Maarssen door fusie opgegaan in het grote geheel van Rabobank Gooi- en Vechtstreek. Het daardoor voor Maarssen te groot geworden kantoor werd verkocht en recent gesloopt. Inmiddels is het terrein opnieuw verkaveld in drie percelen en bouwen de nieuwe eigenaren er hun woningen. Dit is op zich nog niet zo’n heel eenvoudige zaak omdat er door de gemeente Stichtse Vecht, niet ten onrechte, op deze markante plek nogal wat eisen werden gesteld aan de nieuwbouw in het beschermd dorpsgezicht Maarssen.

Inmiddels, augustus 2018, is aan de Kerkweg, huisnummer 8A, een van de drie nieuwe huizen opgeleverd (zie afbeelding 2). Een modern, fris, strak huis, met Rietveld-achtige architectuur, prachtig passend in de omgeving. Een mijns inziens zeer geslaagde invulling binnen het beschermd dorpsgezicht en een duidelijk bewijs dat de huidige trend van historiserend bouwen beslist niet altijd gewenst, c.q. noodzakelijk is. Mogelijk staat dit nieuwe pand, net als indertijd het klooster bij Doornburgh, over een jaar of dertig op de monumentenlijst. Het was mij een genoegen de bewoners, de familie F. Zwetsloot, tijdens het maken van deze foto te kunnen feliciteren met het door hen bereikte, prachtige resultaat. Ten aanzien van de twee andere huizen van dit voor het centrum van Maarssen belangrijke nieuwbouwproject, heb ik hierover wel wat twijfels.

Hebt u op- of aanmerkingen naar aanleiding van deze rubriek of misschien zelf een voor publicatie geschikte foto, dan wordt u vriendelijk verzocht dit schriftelijk of telefonisch door te geven aan J.H. Sagel, Van Lingelaan 85, 3602 PB Maarssen, tel: 0346-561457, e-mail: J.H.Sagel@kpnplanet.nl ●

het oude regthuys
eetcafé • feestcafé • catering

laan van niftarlake 101 • 3612bp • tienhoven
telefoon 0346 - 28 13 82 • website hetolderegthuys.nl

HAIRFASHION

maarsse

HAIRFASHION MAARSSEN
PROFESSIONALS
IN HAARVERZORGING

EEN MOMENT
VOOR JE HAAR
EN VOOR JEZELF

PERSOONLIJKE AANDACHT EN DESKUNDIG ADVIES

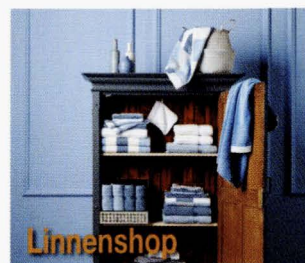
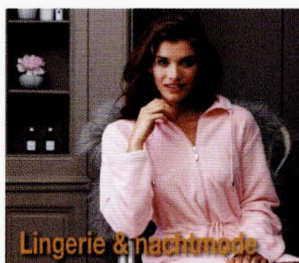
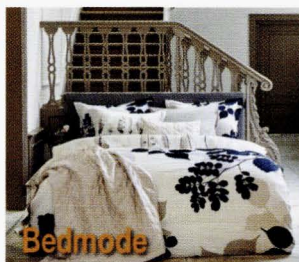
DIRECT EEN AFSpraak MAKEN
TEL. 0346 562032
HAIRFASHIONMAARSSEN.NL

OF DOWNLOAD
ONZE APP

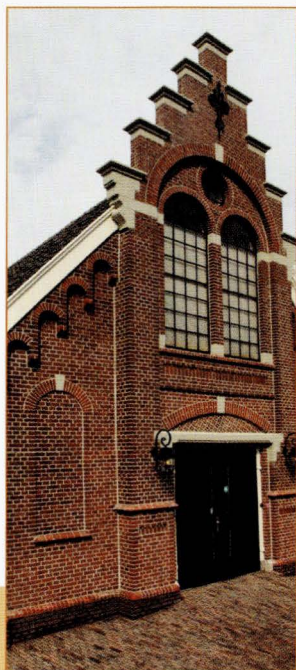
HAIRFASHION MAARSSEN | KAATSBAAN 3 | MAARSSEN

de Graaff

slapen/bedmode/lingerie/lenneshop

Kaatsbaan 48
3601 ED Maarsse
0346-562122
www.degraaffmaarsse.nl

Wij lopen met u mee, in alle rust en vol aandacht.

De emoties zijn vaak zo overweldigend, het verdriet zo groot. Juist dan is het fijn als er iemand met u meeloopt, iemand die samen met u de tijd neemt om vorm aan het afscheid te geven. Wij luisteren naar u, helpen u en steunen u als het allemaal even te veel wordt.

Iedere stap die wij zetten, zetten we samen met u, in alle rust en vol aandacht. Zo ontstaat een persoonlijke uitvaart; een afscheid dat op een zachte manier deel gaat uitmaken van uw dierbare herinneringen. Een afscheid waarover u later kunt zeggen dat het goed was, omdat ieder detail zo precies aansluit bij uw wensen.

Op onze website vindt u meer informatie over onze manier van werken. Wilt u liever een persoonlijk gesprek? Bel ons dan voor een afspraak.

Snijders Uitvaartonderneming b.v.
telefoon: 0346 – 580132 (dag en nacht bereikbaar)

UITVAARTONDERNEMING SNIJDERS B.V.

Rouwcentrum en kantoor:
Kerkweg 14, 3603 CM Maarssen,
telefoon: 0346 - 580 272
fax: 0346 - 580 250
info@snijdersuitvaart.nl

Lid van REQUIEM UITVAARTZORG

Ritter
MAKELAARDIJ

aankoop • taxaties
verkoop • hypotheek
verhuur • nieuwbouw

Sterk door Service!

Nassastraat 14
3601 BG Maarssen
0346 - 58 50 30

ritter@era.nl
www.eraritter.nl
 erarittermakelaardij
 @ERA_Ritter

